

A vén Kaszás majálisán

CSIKÓS I. ATTILA
ÖSSZEGYŰJTÖTT ÍRÁSAI

II

Csikós I. Attila

A vén Kaszás majálisán

Csikós I. Attila összegyűjtött írásai

Sorozatszerkesztő: Petőcz Tamás

A sorozat kötetei:

- I. Tövises utakon
- II. A vén Kaszás majálisán
- III. Csak holnap lesz
- IV. Pokoli tömjén
- V. Porszemektől a csillagokig
- VI. Álmok Asszonya
- VII. Gazdátlan paripák
- VIII. Szálljatok, emlékek
- IX. Visszhang
- X. A Tókirály palotája
- XI. Emberek a Földön
- XII. Főpróba

Csikós István Attila

A vén Kaszás majálisán

Csikós I. Attila összegyűjtött írásai II.

Petőcz Tamás, Békéscsaba, 2025

Csikós I. Attila összegyűjtött írásai II.
A vén Kaszás majálisán

Szerkesztés, borítóterv: Petőcz Tamás

© Csikós István Attila jogutódjai, 2025

A könyv kereskedelmi forgalomba nem került, kizárólag házi használatra készült. A részben vagy egészben történő nyilvános előadása, nyomtatott vagy digitális megjelentetése, sugárzása a jogutódok írásos engedélyéhez kötött.

ISBN 978-615-6922-01-4

Előszó a sorozathoz

Egy négy évtizede lezárult, de eddig még be nem mutatott életművet tart kezében az olvasó. Csikós István Attila (1912-1983) noha rendkívül termékeny költő volt, életében nem ismerte el a szakma, nem emelte fel a nagyjaihoz, és ha ő sérelmezte is ezt, érdemes figyelembe venni, hogy az előtte feltáruló lehetőségek és a döntései egy olyan karrierutat köveztek ki, melyben nem adatott meg neki a bejárás azokba a társasági körökbe és szellemi műhelyekbe, melyek biztosították volna számára a legnagyobbakra jellemző kivételes műveltséget, a széles látókört, az inspiráló közeget és a megjelenési lehetőséget. Ugyan foglalkozott társadalmi kérdésekkel, de nem tudott sem újat mondani, sem újszerűen elmondani a már megénekelteket. A sikerek elmaradtak, figyelme ezért másfelé terelődött.

Valójában már egészen hamar érződött, hogy nem a nép költője lesz, ugyanis nem a költészet korszerű hangján szólt, emiatt nem tudta könnyen magához fogadni őt sem a szakma, sem a szélesebb olvasóközönség. Nem vált médiummá, aki önmagát félretéve korának nagy kihívásait, vagy az emberi lét általános, örökös drámáit öntötte volna alakba, és kínált volna rájuk gyógyírt. A népszerűség azért is kerülhette el, mert ami őt foglalkoztatta, az olyan megkínzott lelkivilágról tanúskodik, amit még abban az időben is kevesen éreztek a sajátjuknak. Csikóst kevésbé érdekelte a külvilág, ő inkább egy magányos költő volt, aki bent maradt önnön valójának szűk univerzumában, aki a saját „fájdalmát és örömet” dalolta el. A saját szorongással, félelemmel, csalódással teli érzélemvilága visszhangzik verseken, köteteken keresztül, mintha egy mókuserékszerű csapda fogságába ragadt volna.

Csikós karakterét saját csapdába esettségének visszhangjai igen határozottan körvonalazzák. Szinte látjuk magunk előtt az em-

bert, aki dühös a körülményei miatt; aki eleinte bizakodik, de hamarosan már semmi reménye nem marad azíránt, hogy a jövőben bármi is jobb lehet; aki később beletörődik a nincstelenségbe; aki kétségbeesetten igyekszik biztonságba helyezni magát egy nőnél; aki állandóan a kapcsolat elvesztésétől retteg; aki belefárad az állandó küzdelembe; aki ugyan áldozata az életnek, mégis – más lehetőséget nem látva – abbahagyja a menekülést, megáll, szembe fordul, és büszkén néz szembe a valójában saját maga által választott végzetével. Sebzett belső világa újra és újra arra kényszeríti, hogy létünk legalapvetőbb kérdésével foglalkozzon: már egészen fiatal korától kezdve fél szemmel mindig a mögötte tornyosuló halált figyeli. Az elmúlás gondolatának állandó, közeli jelenléte végigkíséri a munkásságát, miközben a hozzá való viszonyulása az idő során változik. Sokáig az életbe menekül előre, hajtja a nőket, kapcsolódni próbál, rendszeresen fordul az alkoholhoz is. A menekülés ellenére kérlelhetetlenül utoléri az érzés, miszerint az útja hamarosan véget ér. Később megpróbálja magához ölelni a félelmet, és szinte már emelt fővel várja a halál – minduntalan elmara-dó – érkezését. Végül ő maga megy elébe. Sorsát már az első versei is előrevetítik, s életművét követve úgy bontakozik ki előttünk, mint egy antik görög dráma tragédiája.

Csikós számára a költészet csatornaként is funkcionált, mely által könnyíteni tudott érzelem- és gondolatvilágának nyomasztó súlyán; egy csatorna, ami segítette őt napról napra tovább létezni. Munkásságának erényei pedig épp ebben állnak. Érzékeny volt, de a vele történetek nem megérintették, hanem elárasztották, és ezek az intenzív érzelmi felindulások voltak azok, melyek a műveit életre hívták. Emiatt az írásai technikai megformáltsága jellemzően nyersebb, viszont nem finomkodnak, naturalisak, őszinték, szenvedélyesek, zubognak, mélyről jönnek, mélyre céloznak. Eleven sebek. A versei ugyanígy gyakran nem megérintik, hanem megmarkolják az olvasót. Az elárasztottságon időnként sikerült

úrrá lennie: a legszebb költeményei azok közül kerülnek ki, amikben képessé vált közel engedni magához a nehéz érzéseit, mégsem váltak kezelhetetlenné. Habár a költészet egy megküzdési eszköz volt számára, ez az eszköz alkalmassá vált másra is: néha üzent vele szeretteinek, nosztalgiazott régi emlékek között, és olykor még történetmesélésre is vállalkozott – nem beszélve a színpadra írt műveiről. Művészetének gerincét azonban a fentebb részletezett érzelmi atmoszféra hatja át. Nem csak az beszédes, amiről írt, hanem az is, amiről hallgatott. A fiáról alig tesz említést: a család gondolata nem foglalkoztatta, a jövőre nem tudott gondolni, hiszen állandó menekülésben volt.

Küzdelmek mögött felsejlik egy másik nagy erénye: a szó szoros értelmébe vett átlagember szempontjából láthatjuk a történelemet. Benne látjuk – a maga őszinte valójában – a harcárokból fagyoskodó katonát, a heves szerelemben égő fiatal felnőttet, a gyárban robotoló munkást vagy az elmúló életében értéket kereső idős embert – különböző szerepekben látjuk őt, amint épp próbál eligazodni az életben. Emiatt a szubjektív, kendőzetlen írásmód miatt Csikóst talán nem túlzás naiv költőként emlegetni.

Csikós a verseit eleinte füzetekbe írta kézzel, később A/5-ös papírokra gépelte, így alakult, hogy a legtöbb költeménye épp olyan hosszú, ami egy kisalakú füzet oldalát kiteszi. Meglévő írásait 1954-ben három nagy kötetbe rendezte: *Álmok Asszonya*, *Pokoli tömjén* és *Porszemektől a csillagokig*. Négy másik kötet csatlakozott hozzájuk: 1955-ben az eposzi *Ember a Földön*, 1956-ban a verses meséit gyűjtő *A Tókirály palotája*, 1957-ben a színműveket tartalmazó *Főpróba* és a megzenésített verseit gyűjtő *Dalok szárnyán*. Ezekből valamilyen okból kimaradtak a korai versei, a novellái és számos más írása mellett – értelemszerűen – a később született versei is. A három nagy verseskötet több alkötetet foglalt magába, amik szétbontásával, valamint a kimaradt munkák beemelése-

vel kialakult a most látható tizenkét kötetes felosztás. A kritikai kiadás igényével szemben egy olyan népszerűsítő összeállítás létrehozása volt a cél, amely segíti az olvasót közel kerülni az életműhöz. Ennek érdekében az alapszöveg részesült a helyesírás korszerűsítésében, igyekezve minél többet megtartani a versíró stílusából. Ez már tartalmazza azokat a változtatásokat is, melyeket Csikós maga jelzett, de életében már nem végzett el. (Mivel a versíróval már nem lehet egyeztetni a változtatásokat, csak remélni lehet, hogy mindezt az öröksége gondozásának tekintené, s nem megrongálásának.) Mivel több kötet párhuzamosan íródott, ezért a sorrend az életrajzi kapcsolódásokra támaszkodik. A tizenkét kötet végleges sorrendje és tartalma a következőképp alakult:

I. *Tövises utakon* – a kötet első fele fogja össze Csikós legkorábbi írásait. A *Tövises utakon*t eredetileg külön füzetként kapta ajándékba a későbbi, első felesége 1931-ben. Magába foglalja a *Magyar Cserkész* folyóiratban megjelent verseit is. A másik fele a *De megfakultak a virágok*. A két kis kötet bejárja a házasságuk teljes ívét a szerelemtől kezdve a gyerekek születésén át az 1952-ben bekövetkező válásukig, de mellettük tartalmaz más, változatosabb témákból merítő költeményeket is.

II. *A vén Kaszás majálisán* – a fronton és a hadifogságban írt verseit gyűjtötte ide. Egészen megindítóak ezek az írások: telve vannak félelemmel, hazaszeretettel, honvágygal, az életről való tűnődéssel. A hazai költészet számára is különleges értéket képviselhetnek azok, amikben a második világháború lövészárkaiban megbúvó katonák lelkivilágába nyújt betekintést. Keletkezése a *Tövises utakon* és a *De megfakultak a virágok* közé datálható.

III. *Csak holnap lesz* – ez a kötet foglalkozik legkifejezettebben a társadalmi kérdésekkel. Megjelenik benne a nélkülözés világa; a vágy és a remény a társadalom nyomorgó részének felemelkedésére; várja, hogy a nincstelenek kiálljanak magukért; a szegénységért

nem az osztályharcot teszi felelőssé (verseiben igen ritkán politizál), hanem az Isten felé fogalmaz meg kritikát, amiért hagyja nyomorogni az embert.

IV. *Pokoli tömjén* – a korábbi, nyomorral szembeni lázadás, a harcos hangvétel itt már csalódásba, beletörődésbe csap át. Már nem reméli, hogy a helyzete jobbra fordul, egészen elfogadóvá válik a sorsával szemben.

V. *Porszemektől a csillagokig* – életképeket, hangulatokat tartalmaz a szegénység köréből; gondolkodik az életen, annak sivárságán, az értelmén és a halálon; valamint megjelenik az Istentől való kiábrándulás is. Ezek mellett akad pár rövid ballada és néhány nosztalgikus emlékezés, de a harmadik fejezetben találunk olyan költeményeket is, amiket a családjának, szeretteinek írt.

VI. *Álmok Asszonya* – a legnagyobb terjedelmű kötet. A versíró bevallása szerint második feleségének, Annának írta a verseket, akivel 1949-ben kezdődött a kapcsolata, noha akkor még házas volt. Verseiből süt a ragaszkodás, a testi vágy, az elhagyatottságtól való rettegés, a találkozás várása. A nő, a szerelem egyfajta megmentőként lép elő, akihez a világ elől menekül, akitől a feloldozást várja a lelki fájdalmai alól. Csikós érzelmileg nem felnőttként van jelen a kapcsolatban, hanem kiszolgáltatottként, mint egy gyermek. Nem jellemzőek az igazán könnyed, önfeledt szerelmes versek, a legtöbbet átítatja a költő szorongása, emiatt a nő alakja nem is jelenik meg a szemünk előtt, legfeljebb csak részletekben, elmosódva. A nő iránt érzett szerelme mintha egy enzim lett volna, ami katalizálta őt: a nőre gondolt, de a fájdalom került a felszínre. Későbbi munkáiban az elmúlástól való félelem egyre nagyobb erővel szűrődik át a szerelem falán. Csikós a verseivel örök emléket kívánt állítani szeretett nőjének, s műveinek kiadásával ez az emlékmű remélhetőleg teljessé is válik.

VII. *Gazdátlan paripák* – ebben a kötetben sokat gondol a kihűlő szerelemre; fájjalja, hogy szegény maradt; valamint – már 40

éves korában is – siratja az ifjúkorát és azt, hogy megöregedett. Az életben való megcsalatkozás hangulata hatja át a könyvet.

VIII. *Szálljatok, emlékek* – ezt eredetileg összefűzte az *Álmok Asszonya* kötettel. Itt már az elmúlás az úr: találgatja, melyikük megy el előbb; a saját életét elpazaroltnak tartja; érzi a végzetét, de már nem lázad és nem fél – itt már várja, készül a halálra.

IX. *Visszhang* – a nagy kötetekből kimaradt írásai és az azok után keletkezett két füzet (Visszhang és *Halottan üzenek*) alkotják, valamint azok a munkái, melyek máshova nem illettek be – legyen az vers, paródia, novella vagy dal. Ezekben már sokkal könnyedebben beszél az elmúlásról, habár néhány dolgot még mindig fájlal.

X. *A Tókirály palotája* – ez az 1956-ban befejezett kötet Csikós verses meséit tartalmazza. A könnyed, játékos versek között akadnak keményebb, inkább az idősebb korosztálynak való darabok is.

XI. *Emberek a Földön* – ez a versíró legterjedelmesebb önálló írása, az ősemberekről írt elbeszélő költeménye. Cselekményében mintha a világháborús élményei tükröződnének.

XII. *Főpróba* – a XI. kötetrel együtt indokolja, hogy miért nem „Csikós I. Attila költeményei” címet kapta a sorozat. A versíró elszakadt a lírától, és drámában is kipróbálta magát. A *Főpróbában* található öt színdarab terjedelmében és stílusában egyaránt széles palettát képvisel: akad tragédia, vígjáték és zenés mű is.

A Dalok szárnyán c. versszövegeket és (valószínűleg) kottákat tartalmazó kötet időközben sajnos elveszett, ezért ezt már nem áll módunkban megismerni. Annyi tudható a kézzel írt megjegyzésekből, hogy egy bizonyos Aradi D., egy Kiss Antal nevű fogorvos és egy Morvay vezetéknévű személy lehettek azok, akik Csikós verseihez zenét komponáltak.

A szerkesztő egyben a költő egyik dédunokája is. Nyolc év telt el kettejük halála és születése között, de ha lehetőségük is lett volna személyesen beszélni, Csikós jó eséllyel akkor sem mondta volna el neki azokat, amiket a füzetének bevallott. Az életmű ezért páratlan lehetőséget kínál arra, hogy az érdeklődők bensőséges betekintést nyerjenek a versíró érzelmi életének legmélyére, és meglássák, hogy a benne forrongó konfliktusokra milyen konstruktív vagy épp önsorsrontó válaszokat adott.

A sorozat elkészítésében nagy segítséget nyújtott Csikós Attila Ferenc, a költő idősebbik fia, aki a költő hagyatékát és emlékét őrizte, valamint Varga Kálmánné Csikós Csilla Katalin, a költő unokája, akinek az Attilával közösen, a szűk család számára készített magánkiadása inspirálta ezt a kiadást.

Csikós a költészetével egy írásos önarcképet alkotott, amiben azt énekelte meg, hogy milyen szenvedéssel jár a saját árnyainak szorításában élni. Az emberi létezés egy kétségkívül ritka, meggyötört, de létező változatát mutatja meg. Ha hazánk legnagyobb költőinek galériájába nem is fér be, de adni akarása, témaválasztása, őszintesége és a költészet iránti elkötelezettsége okán mégis érdemes rá, hogy neve és művészete fennmaradjon az utókor számára. Jelen könyvsorozat az ő munkássága előtt tiszteleg.

A szerkesztő

1.

Donmenti dalok¹

---

¹ Az egész fejezet megjelent egy kötet részeként: Csikós I. Attila (1943): *Donmenti dalok – versek*. Magánkiadás, Bethánia-nyomda, Budapest. (7-43. o.)

Roham előtt²

Most még lapulnak, szájuk széle reszket,
Szurony csillog a puskájuk csövén.
Érzik a halált, az örök keresztet,
De elszántság ül mindegyik szemén.

Az egyik még az asszonyt látni véli,
A másik ölelgeti kedvesét,
A harmadik az édesanyját nézi,
Mintha zokogva nyújtaná kezét...

A lőporfüsttől kormosak az arcok,
Tüzet okád a lángoló pokol.
Szeges bakancsok dübörgő nyomában
A vörös sátán nyögve haldokol.

Már felharsant a vad roham, a hajrá!
Lábak nyomán a vén föld dübörög.

Magyar honvédek dicsőséges útján
Csodát mesélnek a véres rögök.

---

² Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 70. sz., 11. o. (1943.03.28.)

A Don partján már hulldogál a hó³

A Don-kanyarban arat a halál,
De arcvonalkunk büszkén, bátran áll.
Védjük a vallást, védjük a hazát,
És elrebegünk néha egy imát,
Mert itt az élet: szurony és golyó.
A Don partján már hulldogál a hó...

Puskáink csövét belepi a dér,
És fehér havon piroslik a vér.
Csupa rom a volt házak helyén,
Mégfagy a könny az emberek szemén.
Olyan itt minden, mint egy jégkohó.
A Don partján már hulldogál a hó...

Géppuskák torka ropogva zenél,
Robban a gránát, törik az acél.
Vérző testcsontonk lángol a pokol,
Nincs irgalom és kegyelem sehol,
Lángol a föld és lángol a folyó.
A Don partján már hulldogál a hó...

Két poklot látunk: egyik csak ég,
A másik meg zúzmara és jég.
Ruhánkat tépik a hideg szelek,
És testünket a gyilkos fegyverek.
Szenved az ember és szenved a ló.
A Don partján már hulldogál a hó...

---

³ Megjelent: Függetlenség, X. évf., 292. sz., 4. o. (1942.01.25.)

Tűrjük a poklot, tűrjük a fagyot.
Álljuk a harcot, a vad rohamot.
Szent hadak útján győztesen megyünk,
Szebb jövő álmát hordja fegyverünk.
Hisz lángol, pusztul a vörös bitó.
A Don partján már hulldogál a hó...

Írjál, anyám!⁴

Messze földről, idegen országból
Néked írok, édes, jó anyám!
Levelemnek minden betűjére
Forró csókokat lehel a szám.
Orosz földről hozzád száll a lelkem,
Itt is rólad mond mesét a szél.
Írjál, anyám! Ünnepnep az nekem,
Mikor tőled érkezik levél,
Édes hazámból egy kis levél.

Édesanyám, ne hullajtsd a könnyed,
Hősök útján jár most a fiad.
Ha a szíved nagyon fáj utánam,
Imádkozz, de ne epeszd magad.
Megérezem, ha értem sír a lelked,
Imáidat elhozza a szél.
Írjál, Anyám! Ünnepnep az nekem,
Mikor tőled érkezik levél,
Édes hazámból egy kis levél.

---

⁴ Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 36. sz., 7. o. (1943.02.14.)

Messze földről, idegen országból
Néked írok, édes jó anyám.
Levelemnek minden betűjével
Téged ölel, csókolgat szám.
...És ha egyszer egy rövid hírt kapnál,
Hogy a fiad többé már nem él,
Ne sírj, Anyám! Édes lesz az álmom,
Szívem felett lesz a sok levél.
Édes hazámból a sok levél...

Anyám levele⁵

Levelet kaptam szép magyar hazámból,
Könnyezve néztem minden betűjét.
Anyám írta nekem reszkető kezével,
S elküldte benne az egész szívét.
Itt-ott a betűk kissé elmosódtak,
Égő szemének könnye hullt oda.
Amíg olvasom, szívemet csókolja
A drága levél minden kis sora.

„Fiam! Életem egyetlen reménye,
Jó egészséget kívánok neked!
Ott messze-messze idegen országban
Legyen mindig az Úristen veled!
Most, amikor a leveletem írom,
Anyai szívem érted mond imát.
Kérem az Istent, őrizzen meg téged
És minden drága magyar katonát.

Vigyázz magadra! Ó, de mit is írok?
Fiam! Neked csak egy gondod legyen:
Arra vigyázzál, hogy csorba ne essék
A dicsőséges magyar fegyveren!
Ahol most te jársz, apád is ott vérzett,
Apád is hős volt, mégis hazatért.
Érzem, hogy te is visszajössz még egyszer,
És hozol haza egy hősi babért.

---

⁵ Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 76. sz., 4. o. (1943.04.04.)

Fiam! Életem egyetlen reménye,
Legyen mindig az Úristen veled!
Most még csak annyit: írd sokszor nekem,
Mert nagyon várom ám a leveled!
Szerető szívem minden melegével
Érted aggódva gondolok reád.
Honvéd fiára tárt karokkal várva,
Csókol ezerszer az édesanyád!”

Levelet kaptam szép magyar hazámból,
Boldog ünnepnap köszöntött reám.
Messze-messze egy kedves kicsi házból
Levelet küldött az édesanyám!
Itt-ott a betűk kissé elmosódtak,
Drága anyámnak könnye hullt oda.
S a kis levélre, Anyám könnye mellé
Némán pergett a könnyem zápora...

Üzenet a harctérről

Kicsi fiam! Drága kis fiacskám!
Most, amikor messze jár apád,
Fogadjál szót mindég anyukádnak,
S ő, az édes, büszke lesz reád.
Vigasztaljad helyettem is őtet,
Mikor könnyek borítják szemét.
Helyettem is csókold meg ezerszer
Édesanyád áldott két kezét!

Apád most a hősök útját járja,
Ahol minden vérrel van tele,
Ahol áldás hullik lábnyomára,
Mert a poklot döngeti a keze.
Ahol, mikor vad tusákban vérzik,
Halk szavakkal azt súgja feléd:
Helyettem is csókold meg ezerszer
Édesanyád áldott két kezét!

Esténként, ha csillagmécsek égnek,
És anyád mesélni kezd neked,
Hunyd le égő szemeidnek fényét,
Hajtsd ölébe kócos kis fejed.
Úgy hallgassad édes, drága hangját,
Mert anyukád rólam mond mesét.
Helyettem is csókold meg ezerszer
Édesanyád áldott két kezét!

Ha anyádat imádkozni látod,
Mondj el te is egy forró imát!
Kérd az Istent, hogy a magyar fegyver
Megvédhesse a magyar hazát!
Imádkozz, hogy apád hazatérjen,
Hogy ne érje bú anyád szívét!
Helyettem is csókold meg ezerszer
Édesanyád áldott két kezét!

Mikor nem jön szemedre álom,
Mikor atyád csendesen zokog;
A lehulló, drága könnycseppekben:
Otthon vagyok! Lelkem ott ragyog!
...Kis kezeddél öleld át anyádat,
Vigasztald meg bánatos szívét!
Helyettem is csókold meg ezerszer
Édesanyád áldott két kezét!

Hősök emlékére

Magyarnak szült a végzet minket,
Hát vállaljuk a végzetet!
Dacolunk büszkén a halállal,
És megteesszük, amit lehet.

Hogy a Don mellé vitt a sorsunk,
Az Úristen rendelte ezt.
Egy félvilág örült poklában
Meg van gyalázva a Kereszt!

Hősök mennek a poklok ellen,
Vér áztatja a Golgotát.
Névtelen, néma fakeresztek
Jelzi a hősök lábnyomát.

Fehér havon pirosuló vérből
Zöldellő borostyán fakad.
Hősök sorsa előre menni,
És legyőzni a poklokat.

Míg magyar honvéd áll a vártán,
Hiába lázad a pokol.
A tűzokádó vörös sátán
Lihegve, nyögve haldokol.

Glóriás fénnel jó a hajnal
S beragyogja a Golgotát,
Hol néma fakeresztek jelzik
A magyar hősök lábnyomát!

Egy Don-parti temetőnél

A Don partjánál fakeresztek állnak,
Hol némán fekszik egy sereg magyar.
Nemrégén még a hősök útján jártak,
S elvitte őket a nagy vérvihar.

Az áldozatuk nem volt mégsem meddő,
A vérvihar most messze dübörög.
Míg csenden szunnyad a kicsi temető,
Hótól fehérek a véres rögök.

A csillagok közt hősök menetelnek,
A magyar hősök végtelen sora.
Megdermedt testük a földben pihenhet,
De lelkük él és elindul haza.

Magyarországon ezer kis hajlékban
Várják őket a hűséges szívek.
Ahol tegnap még égő reménység volt,
Ott meghalnak az álmok és hitek.

Mennek a hősök. Némán menetelnek.
És hazaér egy rövid kis levél.
Talán még az sem, csak az ablaktáblán
Zörög halkán a hideg téli szél...

Mennek a hősök. Hazaszáll a lelkük.
Ezer csillagot gyászfelhő takar.
A Don partjánál fakeresztek állnak;
Ott szunnyad csendben egy sereg magyar.

Egy magyar testvéremhez

Magyar testvérem! Drága jó barátom!
Néked is írok egy kis zöld lapot.
Fogadd jószívvel néhány sor írásom,
Remélem, örülsz, mikor megkapod!
Most messze-messze a Don partján járok,
Körülöttem egy idegen világ.
Előttem vérben fuldoklik az átok,
És hull a hó, mint az akácvirág.

Hidd el, testvér, hogy sok várost bejártam,
És láttam sok-sok kicsike falut.
Itt mindenütt csak nyomort, könnyet láttam,
És örültem, hogy tovább visz az út.
Piszokban, szennyben tengődik itt minden.
Boldogság tölt el, hogy magyar vagyok.
Itt a szívekből az álmok és vágyak
Eltűnnek, mint a hullócsillagok.

Hidd el, testvér, hogy jó nekünk a Donnál,
Mert boldogabb jövőért harcolunk.
De mindég-mindég a csaták tüzében
Az otthonra és rátok gondolunk.
Az elbukástól nem retteg a szívünk,
Mert lábunk nyomán győzelem fakad,
És megnyugodva fogunk elpihenni,
Mert tudjuk azt, hogy szent hazánk szabad!

Magyar testvérem! Drága jó barátom!
Írjál nekünk, mert várjuk válaszod.
Nagyobb öröm már nem érhet a Donnál,
Mint rózsaszínű tábori lapod.
Csak annyit írf, hogy gondoltok reánk is,
És megtesztek mindent, amit lehet,
S mi boldogan áldozzuk a hazáért
A száz és száz forró magyar szívet!

1942 karácsonyára

Magyar honvéd áll a Donnál
Szent karácsony éjszakáján.
Édesanya, hitves, gyermek
Otthon vannak némán, árván.

Megterítik a kis asztalt,
Áhítat száll minden házra.
Sok asztalkán egy-egy tányér
Gazdáját hiába várja.

Magyar honban sok kis házban
Fenyőfákat díszítenek.
Halkan szól a kedves ének,
Bús az anya, hitves, gyermek.

Magyar honvéd áll a Donnál
Hóviharban, vérviharban.
Odahaza a szép ének
Azért szól oly' csendben, halkan.

Forró szívből jön az ének,
Viszi az angyalok szárnya.
Elviszi a honvédeknek
Valahol a Don partjára.

Szent karácsony éjszakáján
Ima száll az orosz éjben.
Magyar honvéd imádkozik:
„Édesanyám, feleségem,

Drága mátkám, kis gyermekem,
Isten óvjon benneteket!
Hóban, fagyban, száz veszélyben
Harcolok most tiértetek.

Lesz még boldog karácsonyunk,
Ha majd egyszer hazatérek,
Akkor ismét egekbe száll
A szent karácsonyi ének,

Mosolyogva fogunk nézni
A ragyogó fenyőfára;
Édesanya, hitves, gyermek
Soha többé nem lesz árva;

Megterített asztalkákon
Nem lesz több gazdátlan tányér;
Don partjára nem fog hullni
Soha többé a magyar vér!”

...Édesanya, hitves, gyermek
Ünnepelnek némán, árván.
Magyar honvéd áll a Donnál
Szent karácsony éjszakáján.

(1942)

Karácsony este otthon jártam

Karácsony este otthon jártam,
Bár fogtam a fegyveremet.
Melletted voltam, édes párom,
S megcsókoltam a kezedet.

Nem akartam gyűlölni senkit
A szeretet szent ünnepén.
Ki bűne az, hogy másnap reggel
A vörös horda jött felém?

Hogy vége lett a szép álomnak,
Én erről mit sem tehetek.
Ma nincs helye az ölelésnek,
Hisz dörögnek a fegyverek.

Karácsony este otthon jártam,
Bocsátsd meg, drága hitvesem,
Hogy nem tudtalak megölelni
Úgy, mint régen, szerelmesen.

A testem itt a Don partjánál,
Mint kőszikla, mint ércfal áll.
A kisdéd Jézus születése
Ma öröm helyett száz halál.

A lelkem mégis hazaröppent,
Hogy üdvözljön tégedet,
És megcsókolja sorsunk álmát:
Az otthonmaradt gyermeket.

Karácsony este. Itt a vártán
Úgy éreztem: otthon vagyok.
Krisztus igéjét hintették rám
A fénylő égi csillagok.

Szeretet költözött szívembe,
A szent krisztusi szeretet.
Éreztem: meg kell ünnepelni
A karácsonyi ünnepet.

Ha ünnep van, hát ünnepeljünk!
Piros hajnal köszönt reám.
A Don partjánál ünnepelünk
Teérted, szent magyar hazám!

A kisdéd Jézus jászolához
Most hősök vérét tesszük le.
Előre menni száz halálban,
Ez a magyarok ünnepe.

Örök magyar sors. Vérben járva
A poklok ellen küzdeni,
S az elesettek lábnyomára
Zöld babérokat hinteni.

Karácsony este otthon jártam.
Bocsátsd meg, drága hitvesem,
Hogy nem tudtalak megölelni
Ezen a boldog ünnepen!

Testamentom

Lehet, hogy az lesz az én sorsom,
Hogy itt a Donnál meghalok.
Megírom hát a végső írást,
A magyar testamentomot.

A szeretetem lángolását
A magyar lányoknak adom.
Nem kell keresni, megtalálják
Minden fénylő kis csillagon.

Lelkemnek forró honszerelmét
Viharzó éjben küldöm el,
Hogy odahaza ne feledjék:
Szent hazánkat szeretni kell!

Bajtársaim! Legyen tiétek
Soha nemcsüggedő hitem.
Glóriás fénnel ez ragyogjon
A győztes magyar fegyveren!

Életem megtépett reményét
Az édesanyámnak adom.
Adjon Isten, hogy elbukásom
Szívének ne fájjon nagyon.

Drága, hűséges hitvesemnek
Csak egyet küldök: az erőt,
Hogy könnyű szívvel viselhesse
A reá hullt nehéz jövőt.

Kisfiamnak a férfi sorsát,
A magyar sorsot küldöm el,
Hogy szent hazánkat úgy, mint apja,
Vitézül védje, hogyha kell!

Most még csak egyetlen van hátra,
A harcos férfibecsület.
Ezt nem adathatom senkinek sem,
Mert ezt elvenni sem lehet.

Bajtársaim! Mikor fejfámra
Felteszitek a sisakot,
Köszöntsetek egy tisztelgéssel,
Mert becsülettel nyugszom ott!

Haza vágyom

Géppuskák ropognak, gránátok robbannak!
A Halál szüretén ördögök mulatnak.
Véresek a felhők, vérpataokban járok,
Vérben fürödnek a mezei virágok.
Ebben a pokolban, ha rám száll az álom
– Nem tehetek róla –, mindég haza vágyom!

Amikor gránátok hasítják a földet,
Szétmorzsolok egy-egy fájó, néma könnyet.
Nem a félelemtől reszket meg a lelkem,
Mert a pokolban is velem van az Isten.
Csak álmom ne lenne, mert ha jó az álom:
Szép magyar hazámba mindég vissza vágyom!

Mikor orosz földön kicsordul a vérem,
Nem is veszem észre, talán nem is érzem,
Mert a magyar soha nem gondol magára,
Csak a legszentebbre: a magyar hazára!
Ott bolyong a lelkem a magyar határon.
Nem tehetek róla, mindég haza vágyom!

Géppuskák ropognak, gránátok robbannak,
Itt, ahol a hősök csatasorban vannak.
Távol a hazámtól vérpataokban járok.
De ez nem fáj nékem, mert nem ez az átok.
Csak egy fáj örökké, ha rám száll az álom:
Szép magyar hazámba mindég vissza vágyom!

Balog honvéd pipája

Gránátok hulltak, mint a zápor.
Korom, por, füst szállt mindenütt.
A gránát vájta gödrök mélyén
A sok honvéd némán feküdt.
Rohamra vártak. Ősi virtus
Csillogott mindegyik szemén.
Az egyik gránáttölcsér mélyén
Lapult Balog Pál közlegény.

Várta a jelt a nagy rohamra,
Kezében ott volt fegyvere.
Félte, becézve szorongatta,
Ó, dehogy tette volna le.
A gödörből néha kinézett,
Van-e ellenség „odaát”?
Nem látott muszkát, hát nyugodtan
Szítta a jó öreg pipát.

A robbanások enyhültével
Kidugta ismét a fejét.
A szemben lévő gödör szélén
Ellenség fogta fegyverét.
Balog Pál honvéd köpött egyet,
És az mondta: „Az ántiját!
Ebadta muszka, baj lesz hogyha
Ellövöd számból a pipát!”

A beszédjét még el sem mondta,
Már is feldörgött fegyvere,
S a szemben lévő gödör szélén
Lekókad a muszka feje.
„Így ni!” – folytatta mondókáját
Balog Pál honvéd csendesen.
„Legalább megtudod, hogy én még
A pipámat sem engedem!”

A robbanások szünetjében
Nyögést hoz feléje a szél.
„Jövök, koma! Meglátogatlak!”
– A honvéd tovább így beszél.
Felugrott és egy gyors irammal
A vérző muszkánál terem.
Melléfeküdve ekképp dörmög:
„Jól eltrafált a fegyverem!”

„No, ne búsulj! Majd bekötözlek!”
– És nyomban munkához fogott.
Nyögött a muszka, míg a honvéd
Pipája halkán szortyogott.
A sebesült kézzel mutatta,
Hogy jó lenne egy kis dohány.
Egy pillanatra felhő borong
Balog Pál honvéd homlokán.

„A mindenit! Most mit csináljak?
Kevés dohányom elfogyott.
A maradékból tömködtem meg
Ezt a kopott, vén csibukot.
No, de sebj! Ha nem utálod,
Ehun van! Nem sajnálom én.”
- És odaadta a pipáját
Balog Pál honvéd közlegény.

Míg kötözte a sebesültet,
Azon fött közben a feje:
Vajon, hogy vannak odahaza
Az asszonya és gyermeke?
Amint munkáját befejezte,
Rohamra szólt a kürt szava.
Balog Pál honvéd elrohant ...és
Ottmaradt az öreg pipa...

Ima

Mikor aknazápor hullott körülöttem,
Uram: éreztem, hogy őrködöl fölöttem!

Pusztító viharban, tomboló csatákban
A te hatalmadat, jószágodat láttam.

Nagy a te hatalmad, nagy a te jószágod,
Köszönöm, hogy minden léptemet vigyázod!

Itt, hol az élet kevesebb, mint porszem:
Benned van a hitem, mindenható Isten!

Mikor fáradt lábam vérözönbe gázol,
Érzem, hogy velem vagy, hogy reám vigyázol.

Uram! Hiszek benned! Hiszem azt, hogy szeretsz!
Hiszem, hogy győztesen egyszer hazavezetsz!

Mindenható Isten, hallgasd meg imámat,
Hogy még egyszer lássam szép magyar hazámat!

Magyar asszony vagy

Magyar asszony vagy! Nem volt könny szemedben,
Mikor búcsúra nyújtottad kezed.
Én éreztem, hogy értem égő szíved
A fájdalomtól majdnem megreped.

Bíztattál, pedig elszorult a torkod,
És keserű volt ajkad mosolya.
Arcodon láttam, mégis büszke voltál,
Mikor engemet hívott a haza!

Magyar asszony vagy! Tudod, hogy mikor kell
Elrejtetni az égő könnyeket,
Hogy köszönjem meg neked, mindenségem,
E nékem adott, drága perceket?

Mondd, mit kívánsz? Különben úgys tudom,
Mert ismerem már minden vágyadat.
Egy kívánság van mindkettőnk szívében:
Őrizni a szent, magyar álmokat.

Elűzni minden felhőt nemzetünkről,
És nem tűrni soha bilincseket;
Feláldozni a magyar szabadságért:
Szívet, lelket s az egész életet!

Magyar asszony vagy! Hited lángolása
Minden csatában ott lesz énvelem.

Istenem! Add, hogy a sok magyar asszony
– Édes hazámban – mind ilyen legyen!

Üzen az otthon

Este, mielőtt nyugovóra térnénk,
És párnáinkra hajtánánk fejünk,
Összetett kézzel, imádságos szívvel
– Magyar honvédek! – néktek üzenünk.

Kovács Andrásnak üzen édesanyja:
„Mindennap visszavárlak, gyermekem!
Mégis, ne jöjjél addig hozzám vissza,
Míg nem lesz teljes magyar győzelem!”

Szabó Péternek üzen felesége:
„Én édes párom, drága jó uram!
Nehéz a sorsunk, mióta elmentél,
De tűrünk mindent némán, boldogan.

Erzsike már az ábécét tanulja,
Gábor inas lett, Sanyi már típeg.
A két fiúnk mindig azt hajtogatja:
Ha felnővök, én is honvéd leszek!”

Apja üzeni Balog Nagy Mihálynak:
„Kínoz a köszvény, fáj a derekam,
Mégis a szívem fáj nékem legjobban,
Hogy nem lehetek melletted, fiam!”

Kiss Irén üzen a vőlegényének,
Halász Józsefnek: „Vitéz katonám!
Előre! Rajta! Minden forró csókját
Csak néked őrzi örökké a szám!”

Somogyi István üzen a bátyjának:
„Tegnap soroztak, alkalmas vagyok!
Anyus és apus büszke mindkettőnkre,
Szemükben az öröm könnye ragyog!”

Üzenünk néktek mosolyogva, sírva!
Magyar honvédek, mindig üzenünk,
És várunk rátok virágos zászlókkal,
Mert tiértetek dobog a szívünk!

Az élet csak egy pillanat

Az élet csak egy pillanat,
Egy sóhajtás csupán:
Alágördülő gyöngyszemek
Az Isten homlokán...

Kegyetlen, mostoha sorsunk
Csapást csapásra mér.
A vad káoszban úgy hullunk,
Mint őszi falevél.

Ma élünk. Holnap nem leszünk,
A törvény régi már.
Az őszre tél következik,
S tavasz után a nyár.

Reménnyel, hittel van tele
Az egész életünk.
Születtünk! Csak a pusztulás
Lehet a végzetünk.

Mégis, ha olyan távozik,
Ki vérünkből való,
Ajkunkon megfagy a mosoly
És néma lesz a szó.

Az élet csak egy pillanat,
Egy sóhajtás csupán:
Alágördülő gyöngyszemek
Az Isten homlokán...

Sejtések gyötörnek

Sejtések gyötörnek... Vad csatákban járok.
Vérben fürdenek a mezei virágok;
Útra kelt a végzet, elindult az átok!

Csillagokat látok hullani az égről,
Könnyeket hullani az árvák szeméből,
Drága édesanyák, özvegyek szeméből.

Dübörög az égbolt, mintha dob peregne;
Átkot szór az Isten a lázadó földre,
Ellene lázadó, júdásnemzetekre.

Aranytól és vértől mámoros mindenki.
Pokolban az ígét nem lehet hirdetni,
Mert ott nem törődik véle senki, senki...

Halálsikolyt hordoz az üvöltő orkán.
Hősök menetelnek megtépetten, csonkán.
Könnycseppek ragyognak az Úristen arcán!

Morajlik a vén Föld. Ágyúk dübörögnek.
Vér kell a kiszáradt, szomjas, öreg földnek.
Útra kelt az átok... Sejtések gyötörnek...

Dal a Don partján

Rózsaszínű álmaimnak
Mindörökre vége.
Soha többé nem borulok
Kedvesem szívére.
Messze-messze a Don partján
Elmerengve járok.
Hull a hó és fehér lesz a
Fagyos lövészárók.

Lesz még újra édes tavasz,
Vége lesz a télnek,
De ajkamon nem fakad már
Lelkesítő ének.
A síromat egy névtelen,
Korhadt fejfa jelzi,
Hogy ki álmodik alatta,
Nem tudja majd senki...

Oroszország földjén

Oroszország földjén
Magyar fiúk járnak.
Történelmet írnak
A magyar hazának.
Forró, piros vérből
Legendák születnek,
A dicsőség útján
Hősök menetelnek.

Oroszország földjén
Kár sírokat ásni.
Nem tud ott a magyar
Nyugalmat találni.
Kihűlhet a szív és
Elszállhat a lélek,
Csillagfényes éjben
Mégis hazatérnek!

Mikor hazatérek⁶

Elképzeltem százféleképp a percet,
Ha kezemet a kilincsre teszem,
S betoppanok a kedves kis lakásba.
De nem... Nem úgy lesz, mert én nem hiszem,
Hogy lenne erőm kinyitni az ajtót.
Csak beszólok, vagy halkan kopogok,
És azután – karjaimat kitárva –
A világot magamhoz ölelem.
Mert nekem is van egy külön világom:
Akik vártak rám a csendes éjeken
Imádságukkal eget ostromolva,
Könnyezve kérték az egek urát,
Hogy minden vérszől vezéreljen vissza
Engemet... és minden katonát.
Most visszajöttem, hogy ezt megköszönjem,
S csókkal borítsak minden kezét,
S minden szívet megöleljek
És mindenkit, aki szeret...
Ha könnyeim kicsordulnak szememből,
Az öröm és a bánat könnye lesz,
Mert örömömben sem felejttem el,
Hogy messze-messze sok kis fakereszt
Áll némán, csendben, névtelen...

Elképzeltem százféleképp a percet,
Kis otthonomba amikor belépek...
És akkor is azokra gondolok,
Kik soha többé haza már nem térnek!

---

⁶ Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 100. sz., 2. o. (1943.05.05.)

Bajtársi tanács

Hősnek lenni nem dolog,
Hol minden percben gránát robban
S éjjel-nappal fegyver ropog.

Ha nem remeg a harcos kéz,
És száz veszéllyel szembe nézel,
Te is lehetsz egy hős, vitéz.

Szívedben legyen gyűlölet!
Felejtsd el, hogy szeretni is tudsz,
S minden csatát megnyered.

Meghalni? Ó, az egyszerű.
Meg kell tanulni túrni úgy, hogy
A szívedben legyen derű.

Ha imádkozva csodát kérsz
A rád zúduló szörnyű vészben,
Akkor épségben hazatérsz!

A magyar határnál⁷

Hála tenéked, mindenható Isten,
Hogy megőriztél annyi vész között,
Hogy visszahoztál édes, szép hazámba,
S megcsókolhatom a magyar rögöt.

Itt a határnál könny szökik szemembe,
Lelkemre száll a néma áhítat
Dalolni, sírni egyszerre szeretnék
Míg csókolgat a bíbor alkonyat.

Díszes küldöttség várta visszatértünk;
Zöldellő lombok, millió virág.
A hegyek között ősi pásztorsípok
Szóltak, mint csodás égi harsonák.

Valahol messze büszkén ünnepelve
Zúgó harangszó hangja szállt felém.
Egy pillanatra én, a szürke honvéd,
Úgy éreztem, hogy király lettem én.

Nem rendített meg akna, golyózápor
Ott kint a harcban: kő volt a szívem,
De itt a drága, szent, magyar határnál
Égő könnyektől csillog a szemem.

---

⁷ Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 110. sz., 4. o. (1943.05.16.)

Hála tenéked, mindenható Isten!
Köszönöm azt, hogy vigyáztál reám!
Csak most tudom, hogy mit jelent e szent szó,
E legdrágább és legszebb szó: „Hazám!”

Gyere pajtás

Gyere pajtás, fogjuk meg a puskát,
Üssünk agyon néhány tucat muszkát!
Mutassuk meg az egész világnak,
A honvédek sohasem cicáznak.

Don folyótól nincsen messze Moszkva.
Sztálin „elvtárs” már a batyuját fogja.
Igyekezzünk, kapjuk puskavége,
Hadd jusson a pokol fenekére!

Nem vádollar, Hazám!

Ha kisdarab kenyér jut nekem,
S ezért panasza nyílna szám:
A nyelvemet tőből kitépném,
Mégsem vádolnád, Hazám!

Nem vádollar! A sok virágod
És árnyas berked az enyém.
Káprázatos, szép délibábod
Ragyogva integet felém.

A zöld lombok halk suttogása
Meséjét nekem mondja el.
Enyém a napfény csillogása.
S a szellő nekem énekel.

Nem vagyok a királyod. Sorsom
Szegénynek szült, porszem vagyok,
De ezt a sorsot büszkén hordom,
Mert véled élek és halok.

Ha kisdarab kenyér jut nekem,
S ezért panasza nyílna szám:
Nem lennék méltó arra sem, mert
Nem szeretnék igazán!

Van-e vádoló hang?

Van-e vádoló hang, aki szólni merne,
Hogy a magyar honvéd kint az orosz tűzbe'
Gyenge volt, vagy gyáva, mikor aknák hulltak?
Vannak-e még itthon hitvány nyomorultak,
Akik még nem tudják, mi a pokol kínja,
Mert itthon dőzsölnek vígan, tejbe'-vajba'?
Most, hogy hazajöttünk: álljon ki a gátra,
S mondja a szemünkbe: mi a baja, vádja!

Négy nap és négy éjjel, étlen-szomjan, fagyban,
Mint kőszikla álltunk a vörös viharban.
Mikor az utolsó töltényünk elfogyott,
Szívünk még akkor is nyugodtan dobogott.
Köröskörül, mint viharos tenger árja,
Vadul ostromoltak a vesztünkre várva.
Szuronnyal, bicskával, bottal, puskatussal,
Ásóval, baltával és acélsisakkal
Törtük át a gyűrűt. Így vonultunk hátra
S aztán megfordultunk. Ismét szembeszállva
A vörös pokollal, folytattuk a harcot.
Rengetegen voltak, de a hadisarcot
Mi szabtuk ki nekik. Drága volt az ára;
Tébolyodott tömeg véres pusztulása
Jelezte az utat, amerre mi jártunk.
Erős volt a hitünk, de csodát nem vártunk.
Nem volt köztünk gyáva. És azt, amit kellett,
Mindég megvédtük a magyar becsület!

Ki az, aki lázít? Ki az, aki vádol?
Jöjjön elő – ha mer – a sötét homályból!
Most, hogy hazajöttünk, álljon ki a gátra,
S mondja a szemünkbe: mi a baja, vádja!
Nem fogjuk kérdezni: illik-e, nem illik?
Megkapják a választ, ahogy megérdemlik!
És a sok suttogó megtudja majd végre:
Nem fekete áru a honvédek vére!

(1947.10.15.)

Hazám oltárára

Büszke vagyok, hogy magyarnak születtem.
Büszke vagyok rád szent, magyar Hazám!
Áldom sorsomat, hogy magyar lehettem,
És szerethetlek forrón, igazán.
Mint a szerelmes ember kedvesére,
Úgy nézek itt minden kis rögöt.
Lángol a szívem minden cseppnyi vére,
Ha virraszthatok álmaid fölött.

Érted mondom el legszentebb imámat,
És tehozzád szól a legszebb dalom;
Érted kérek az Istentől csodákat,
Mert véled élek, véled álmodom;
Kopott életem a tiéd már örökre;
Teéretted küzd két izmos kezem;
Míg verejtékem hullik rögeidre,
Érzem, tiéd lesz minden győzelem.

Hazám! Nemzetem tépett fellegvára,
Sorsod mellett büszkén teszek hitet,
És egy új évezred hajnalára csodálva,
Néked adom e lángoló szívet!
Egyebem nincs. De ezt a drága kincset
Fogadd el tőlem, boldogan adom,
És elég lesz a szívemért cserébe
Egy vadvirágos, kicsi sírhalom...

Ha el kell buknom, nem fog fájni nékem,
Csak te maradj meg örökké, Hazám!
Csak tudjam azt ott lenn, a sír ölében,
Hogy a szabadság földje hullt reám.
Kihűlt szívvel is sorsodat virrasztva
Fogom várni a végítéletet.
Lelkem felszáll a fényes csillagokra,
Hogy őrködjön szabadságod felett.

A síron túl is rád fogok vigyázni,
És ha zsarnokok indulnak feléd,
Egy égi kürttel fogok harsonázni,
Hogy el ne lopják azt, ami tiéd.
Hogy ne rakjanak rád bilincset többet;
Hogy ne gyászoljanak a csillagok;
A föld mélyéből százszor visszatérek,
És érted, Hazám, százszor meghalok!

Magyar honvédek

Amíg a földön történelmet írnak,
Amíg a földön lesznek nemzetek,
Szent magyar hazánk megmarad magyarnak,
Mert megvédik a hű, magyar szívek.
Ha vihar jó, és férfi kell a gátra,
A sok magyar szív büszkén feldobog,
És ott teremnek csatasorba állva
A Kiss Istvánok, Kovács Jánosok.

Magyar föld szülte a világra őket,
Magyar honvédek – ennyi a nevük.
A történelem lapjaira írva,
Véres karddal írt, lángoló betűk.
Egy évezrednek álmait hordozzák
A tépettek, véresek, rongyosok,
S az ősi földért szó nélkül meghalnak
A Kiss Istvánok, Kovács Jánosok.

Nem ismerik az alkut, gyávaságot,
Piros vérüket némán hintik el.
Így védik ők a magyar szabadságot;
Így néznek ők a csillagokra fel.
Amíg a földön történelmet írnak,
Amíg az égen lesznek csillagok:
Védeni fogják szent, magyar hazánkat
A Kiss Istvánok, Kovács Jánosok.

2.

Sejtések gyötörnek

Parádé a mezőn

Nagy parádé volt a mezőn.
Harmatot szórt az ég a földre
S a tarka kis virágokat
A hajnalfény megfűrésztötte.
Violaszínű pára szállt
Az ünnepi mező felett,
S a sok kis harmatos virág
A boldogságtól reszketett.
Álltak s vártak szemérmesen,
Mint szűzies mennyasszonyok.
Ó, szépek és sejtelmesek
Az ilyen nyári hajnalok.

De bakancsok és lópaták
Dübörögtek a mezőn végig,
S a kisvirágok sóhaja
Panaszosan szállott az égit.

...Nagy parádé volt a mezőn:
Ágyúk, bakancsok, lópaták;
És haldokolva maradt ott
A sok virág – a sok virág.

A vén Kaszás majálisán

Párák szállnak a föld felett;
Különös, furcsa, őszi párák.
Kínosan nyöszörög a föld:
Arcát véres barázdák szántják.

Sápadt, tépett, őszi lombok
Zörögve, sírva földre hullnak,
S a vén Kaszás majálisán
Az arcok sápadttá fakulnak.

A vén Kaszás kacagva jár!
(Nem volt még véresebb majális.)
A városok romjai közt
Vért hömpölyget minden kanális.

A férfitér kevés nagyon.
Kell, hogy a bál sokáig tartson;
Vérezzen millió gyermek
És vérezzen millió asszony?!

A világ: egy halálsikoly,
Egyetlen rémes, véres orkán.
Milliók lelke utazik
Egy nagy-nagy fekete vitorlán.

Párák szállnak a föld felett;
Különös, furcsa, őszi párák.
S könnytengeren, vértengeren
Gályák úsznak, fekete gályák.

Vége a meséknek

Csitulj, szívem, vége a meséknek!
Szomorúan be kell vallani:
Hallgatnak a deres hajú vénék,
Nem tud senki mesét mondani.

Kacsalábon forgó csodavárban
Kiegttek az aranyos szobák.
Ledőltek a mesebeli tornyok,
S meghaltak a Csipkerózsikák.

Vért izzad a tűzokádó sárkány
Gránát verte, zöld erdő ölén.
Hófehérekét bombázók riasztják,
S könnyek égnek csillogó szemén.

Kitérítve fekszenek a törpék
Földieper-illatú gyepen.
Vihar dúl az üveghegyek ormán
S az Óperenciás tengeren.

Csitulj, szívem! A meséknek vége!
Kéklő égből véreső szítál.
Hallgatnak a deres hajú vénék,
S a szívükön kopog a Halál.

(1944)

Karácsonyi emlék

Most egy éve múlt. Zúzmara volt a fákon.
Vártuk a karácsonyt,
A végtelen, hideg, fagyos pusztaságon.

Betlehemi csillag nem jött fel az égre.
Ágyúk dübörögtek,
S a hóban piroslott bajtársaim vére.

Pokol tüze égett rettenetes fagyban.
Lángolt a levegő,
Aratott a Halál a szörnyű viharban.

Csillagos zúzmara pergett le a hóra
Tar fák ágairól.
És én, mintha Krisztus könnyét láttam volna.

Korom és füstlepel takarta az eget.
De valahol, messze
Csillag hirdette, hogy Jézus megszületett!

(1944)

Régi magyar akarás

Nagyot akartunk mindig tenni,
És akartunk nagyon akarni:
Különb lenni a többi népnél,
És mind magyarabbnak maradni.

Sikerült ez az akarásunk?
Mi értelme hát e korcs dalnak?
Ha különbek nem is lehettünk,
Maradtunk régi magyarnak.

Civódó fajtánk ősi átkát
– Mint ereklyét – őriztük, hordtuk,
És nem akartuk észrevenni,
Mikor magunkat megraboltuk.

Míg széthúzás volt az erényünk,
Megtanultunk Messiást várni,
De a próféták tanítását
Nem akartuk szívünkbe zárni.

Álcás, magyaros, úri gőggel
Borra, dalra, mindenre tellett,
De az embert nem vettük észre,
Ki éhen halt a kapa mellett!

Hogy is akarhattunk akarni,
És másoknál különbnek lenni,
Mikor a nagy akarás mellett
Nem akartuk egymást szeretni?!

Három hős

A zöld ligetnek kavicsos sétányán
Három sebesült honvéd ballagott.
Egy vén platánfa árnyékos tövében
Megpillantottak egy kicsi padot.

Letelepedtek a kopott lócára.
Egyiknek karját gránát tépte le,
A másiknak hiányzott egyik lába
S a harmadiknak mind a két szeme.

Nem messze tőlük, egy másik pad állott,
S ott üldögélt egy kékszemű leány.
A lombok között átszűrődő napfény
Ragyogva táncolt aranyos haján.

A félkezű azonnal észrevette
És megszólalt: „Egy tündér ül amott!
Hej, gyerekek, én azt hiszem, ez egyszer
Rosszul néztük ki ezt a kispadot!”

A féllábú vidáman felelt rája:
„Az már igaz! És nézd csak, hogy nevet!
Ez a mosolygás csakis nekem szólhat,
Mert engemet néz és nem tégedet!”

„Dehogy, komám! Te tévedsz!” – szólt a másik –
„Nézd csak! Most is csak énreám tekint.
Engemet néz, amint hozzád beszélek.
Látod, a kedves mosolyog megint.”

A világtalan csendesen megszólalt:
„Ugyan bajtársak, ne civódjatok!
Az igazságot még a vak is látja:
Az a kisleány csak rám mosolyog.”

...A nyári napnak kacagó sugara
Bearanyozta a vén ligetet.
A lombok között madárcák daloltak,
S a három hős vidáman nevetett.

Magyarország az én hazám

Nem csábítanak a déli vidékek;
Nem csábít észak, kelet sem nyugat!
Az egész világ itt zsong a szívemben,
Én itthon keresem az álmokat.

A tengereknek kéklő csillogását
Sugározzák rám a magyar egek.
Mit nekem Róma, Párizs, vagy Velence?
Több kell ahhoz, hogy én boldog legyek!

Malom alja, rozmaring, kurta korcsma,
Akácos út, csörgedező patak,
Gerlice bűgös, tücsök muzsikája,
S fecskefészek az ereszek alatt.

Itt magyarul szól a gulya kolompja,
Magyar álmokat hoz felém az est.
Neonfényes, világvárosi éjek?
Itt magyarul vétkezik Budapest!

Mert más íze van itt a levegőnek,
A nyomort is könnyebben hordozom.
Koldus népség és dőzsölők országa,
De az én hazám! És nem átkozom.

Magyar fajta

Mások itt a jajok,
Mások a fájások.
Csodálatosabbak
A sírba hullások!

Mások itt a vágyak,
Csókok, ölelések:
Álomszerű mesék
A szeretkezések.

Mások az asszonyok,
Mások a leányok,
Mások a tavaszi
Virágfakadások.

Nincsenek sehol sem
Olyan szép vetések,
Olyan nagy tivornyák,
Olyan éhezések!

...Csodálatos fajta
Ez a magyarfajta:
Áldás is, átok is
Egyszerre van rajta!

Higgyetek

A csodák kora letűnt réges-régen,
De higgyetek még, bús, magyar szívek!
Jeleket látok villanni az égen,
S a szélzúgásban csodát hirdetek.

A nagy Tejúton hadak hömpölyögnek.
Táltosok állnak látó-hegyeken,
És áldoznak a hadak istenének,
Hogy ez a nemzet csak magyar legyen.

Szél csókolja az öreg kopjafákat
Porladó hősök teteme fölött,
Az egész világ vérben, lángban állhat:
Mi megmaradunk minden vész között!

Csak higgyetek az égi látomásban,
A napsugárban, síró szélzúgásban,
Mert jaj minékünk, hogyha nem hiszünk!

Meg van írva a korhadt kopjafákon:
A magyar népre nem kerülhet járom,
Mert elveszünk! Örökre elveszünk!

Csak azt szeressed, ami magyar

Csak azt szeressed, ami magyar!
S áldott leszel a föld porában,
Mely egyszer eltakar.

Ne higgyél idegen eszméknek
S az ármánykodó szóbeszédnek.
Csak egy hited legyen:
Ha magyar volt az ősapád is,
Te is az vagy! S az unokád is
Mindig magyar legyen!

Ne hidd, hogy máshol szebb az élet!
Boldogság csak itt terem néked
A Kárpátok alatt!
Az áldott Duna-Tisza-tájon
Szebb az élet és szebb az álom,
S jobb ízű a falat.

A szenvedés, a könny, a bánat
Idegenben csak jobban fájhat,
Mert ott is rád talál!
Itt könnyebb mindent elviselni:
Élni, örülni, tűrni, sírni,
– És könnyebb a halál.

Csak azt szeressed, ami magyar!
S áldott leszel a föld porában,
Mely egyszer eltakar!

Ősöm jussa

Az én ősöm nem dárídózott,
Csak álmodott és éhezett.
A csillagok közt járt a lelke,
De földi bűnnel vétkezett!

Minden kincsét kezében hordta:
A fegyverét és az ekét.
Örömben, búban megőrizte
A hitét és az énekét.

Örökét, jussát nekem adta,
S hol abbahagyta, folytatom:
A csillagok közt jár a lelkem
És éhezem – és álmodom.

Roszzabb én sem lehetek nála,
Ekét és fegyvert fog kezem.
És amíg lelkem őt csodálja:
Imádkozom – és vétkezem!

Unokámnak is ez lesz jussa.
Mást úgysem hagyhatok neki:
Vétkezzen – csillagok közt járva,
S magyar legyen, mint ősei!

Minden szavam

Minden szavam,
Minden imám:
Hazám! Hazám!

Mi volt a nép?
Csak söpredék!
Elég, elég!

Fáradt a kar,
Sír a vihar:
Magyar, Magyar!

De jajokon,
Fájdalmakon
Ébred a hon.

Villám csattog,
Korbács pattog,
Börtön telik!

Minden szavam,
Minden imám:
Meddig, meddig?

Rémek éjtszakáján

Hiába akartam aludni:
Az álom messze elkerült.
(Hipp-hopp! Egy lidérc vagy tán szellem
A csillárom szélére ült.)

Kint felharsantak a szirénák.
Jaj, futni kéne, de hova?
Hangzottak tompa dörrenések,
És omlott a házak sora.

Vakolat, mészpor hullt a falról,
És jöttek újabb szellemek.
Vad sikoltással táncra keltek,
S törtek az ablaküvegek.

Lengett a csillár jobbra-balra,
Mint egy megörült órainga,
És megrepedtek a falak.

A lidércsereg széjjelrebbent.
A csillár még egy végsőt libbent,
És nagy robajjal leszakadt!

Memento mori

A Mars-mezőn a Békeangyalt
Leterítette egy golyó.
A vesztébe, a pusztulásba
Rohan ez a vén földgolyó!

Irgalmas Isten! De mit mondok,
Hisz nincs isten, sem irgalom,
Csak vérmezőkön száguldozó
Vérszomjas, magvadult barom.

Az olajágot eltiporták
Dübörgő, kegyetlen paták.
És idegtépően sikongnak
Az örülthangú trombiták.

Bomba robban és gránát vijjog,
És újra arat a Halál.
Milliókat dönt pusztulásba
Az örületes karnevál.

Végtelen sorban szaporodnak
A névtelen ravatalok,
S a Mars-mezőn némán fekszenek
A megölt Békeangyalok!

Végítélet

Remeg a föld. Vihar sikongat.
Kunyhók, templomok, paloták
Leomlott, szörnyű pusztulásán
Az ember sírja panaszát.

Farkas ordít az éjtszakában.
Szűz méhekben sárkány fogan.
Vér csillog a kristálypohárban,
S arat a Halál – boldogan.

Az akol kicsi lett a nyájnak,
És mint a megveszett ebek;
Egymást cibálják, tépik, marják
Az eszét vesztett emberek.

Nincs ébredés és nincsen álom,
Csak rombolás és vérfolyó.
A bölcsők felett zúgva szálldos
Millió gránát és golyó.

Évről-évre szűkebb a termés,
Mégis bőséges a szüret.
De az orgiák árnyékában
Már tanyát vert a rémület.

Még lángol ez a vén golyóbis,
Ez a megkerült sárteke,
De diadalfényt sugároz rá
Az Isten csillogó szeme.

Ki volt a bűnös?

Nem én voltam
Istentelen szavakkal lázadó,
Ki bosszús haraggal korbácsolta az eget.
Én könnyezve vittem az Úrhoz
Vérző lelkemet.

Nem én voltam
Vérorgiákat rendező bitang,
Ki örült mámmorral nézte az omló vért.
Én könnyezve néztem az égre:
Istenem! Miért?!

Nem én voltam
Hiénakacajjal szaglászó rém
A megtépett, vérző tetemek felett.
De bűnbánóan én hajtottam
Le a fejemet.

Nem én voltam!
Mások voltak a lelketlen gazok!
Nekem csak a könnyeim hulltak,
És sírtak a csillagok.

Egy honvéd fejfájára

Kovács János forrón szerette
A hazáját, a nemzetét;
Munkában és a háborúban
Keményen állta meg a helyét.

Egyetlen szó: a kötelesség
Vezette az életben őt,
S nem tágított – sem a munkában,
Sem harcban – a veszély előtt.

Megtanulta, hogy így is, úgy is
Az élet egy szörnyű pokol.
De Kovács János most már boldog,
Mert fent az égben silbakol.

Katonák

Szeges bakancsuk szikrát hányva
Keményen koppan az úton,
S a fények élesen villannak
A feltűzött szuronyokon.

Most még hallgatnak, parádéznak
A halált rejtő fegyverek.
És énekelnek, énekelnek
A katonák, az emberek.

Talán még anyjuk tejét érzik
Nótázó szájuk szegletén,
És nem gondolnak a halálra,
Mert szívükben él a remény.

S ha majd – a harcmezőn – felzendül
A hajrázó, gyilkos roham,
S az életerős, nótásajkú
Csapat a halálba rohan:

Ki fogja értük számonkérni
A megbicsaklott életet?
S ki fogja értük számonkérni
A vért és az anyatejet?!

Beszéljetek, szóljatok

Beszéljetek, elásott csontok!
Vitézek, hősök: szóljatok!
Mit érnek a nagy csatázások
S a lelkesítő szózatok?

Annyi eszmét vertek agyamba,
Hogy a fejem szédül, feszül.
És most azt sem tudom, hogy vajon
A szívem miért is hevül.

Se így, se úgy nem leszek jó már
Semmiféle világnak én.
Pedig nem voltam soha gyáva,
És nem voltam bátor legény.

Csak éldegéltem, míg a sorsom
Jobbra és balra rángatott.
És most nagyon szeretném tudni,
Hogy ki vagyok, és mi vagyok!

Beszéljetek, elásott csontok!
Vitézek, hősök: szóljatok!
Mit érnek a nagy csatázások
S a lelkesítő szózatok?

Kukacok egymás között

„Siessünk, komám, sok a hulla.
Sok dögöt kell még nekünk nyelni.
Az emberek nem tudnak jobbat,
Mint szülni, ölni és temetni.”

„Siessünk!” – szólt a másik jámbor –
„Bár az én étvágyamnak vége,
Mert egyiknek sem volt – s nem is lesz –
Sem istene, sem üdvössége.”

A harmadik csak ennyit mondott:
„Az irgalmat hiába várjuk.
Az a sorsunk, hogy a hullákat
Tisztességesen megzabáljuk.”

Szép magyar jajjal

Hiába fojtom bánatom
Vad nótázásba, borba:
Nem gyógyítja meg szívemet
A féktelen tivornya.

A sok magyar jaj szétterül,
Mint egy végtelen tenger.
Itt önmagát bunkózza le
Örökké minden ember.

A híres magyar vitézség
Régen ínunkba szállott,
S a büszke, férfias mosoly
Bárgyú vigyorra váltott.

Keményen döngető karunk
Legyinteni sem tud már.
Nem ér annyit sem a magyar,
Mint egy elévült naptár.

Hiába fojtom bánatom
Vad nótázásba, borba:
Egy szép, magyar jajjal hullok
Le én is majd a porba.

Vérző magyar márciusban

Pajtás, ne szólj, mert átok lesz a hangod!
Vérben ázik a tavaszi mező.
Véreső hullik a tavaszi égből,
S vérben fürdik a magyar temető.

Pajtás, ne szólj, mert orgyilkosok járnak
A tavaszi, vérző egek alatt!
Ajkad ne szóljon soha szabadságról;
Börtönbe zárják a honfiakat.

Pajtás, ne szólj! Tudom, hogy szíved vérzik.
Némán hordozzad a keresztedet.
A magyarokból kevesen maradtak,
Kik szeretik a hazát s nemzetet.

Minden áruló büszkén veri mellét,
Mert a zsebük júdáspénztől dagad.
Pajtás, ne szólj! Ha magyarnak születél,
Tanuld meg némán tűrni sorsodat!

Pajtás, ne szólj, mert átok lesz a hangod!
Pajtás, a sorsunk: börtön és bitó.
Véreső hullik a tavaszi égből,
És dőzsöl, mulat a sok áruló!

Még néhány mécs világít

Hahó! Még nincs minden elveszve!
Megriadt szívű emberi nyáj:
Induljunk Isten keresésére.

Még néhány félénk mécs világít;
Néhány meg nem alkuvó lélek,
S a fényük Istenhez irányít.

Miért topogni behunyt szemmel?
Ha kihunynak ezek a fények,
El fog pusztulni minden ember!

Gyilkos gránátok, bombák, ágyúk
Ha még egyszer nekünk vadulnak,
Az Istent többé nem találjuk.

Ahol nincs szív és nincsen lélek:
Ott nem lehet Istenre lelni.
És Isten nélkül nincsen élet!

Hahó! Még nincs elveszve minden.
Ha a Jóistent megtaláljuk,
Békesség lesz a szíveinkben.

Diadalszekér

Virágos diadalszekéren
Jövök hozzád, én Kedvesem,
Ha vége lesz a háborúnak,
És a bőröm megmenthetem.

Kurírjaim előre küldöm,
Ők mondják el neked a hírt,
Hogy megsebzett és véres szívem
Miattad mégis élni bírt.

S ha nem térhetnék vissza hozzád:
Maradjak szép emlék neked,
És ne vádoljad, ne átkozzad
A könyörtelen végzetet.

Ha hullok, nem egyedül hullok,
Sokan elpusztulnak velem.
A harc könyörtelen volt mindig,
És drága volt a győzelem.

Ne sírj, Kedves, ha gyász hírt hozna
Egy néhány soros kislevél,
És koporsóval jönne eléd
Az a bús diadalszekér.

E földet csak szeretni lehet

Nem vagyok sznob, sem sovíniszta,
De az úr én vagyok,
Mert megvallom a magyarságom,
S ez – bizony – szép dolog.

Három évig egy deszkapriccsen
Nyomorgatott a láb,
Távol a drága anyalföldtől,
Hiába magyaráz
És prédikál milljó fantaszt,
Mert minden gondolat
Arra intett, hogy idegenben
Meghalnom nem szabad.
Csak annyit kívántam a sorstól,
Ha már nem élhetek,
Hogy életem végső percében
Magyarföldön legyek.
Pedig de sokszor szomorított
És megcsalt engemet,
És mégis, mégis ezt a földet
Csak szeretni lehet,
Mert a haza olyan volt mindig,
Mint egy édesanya.
S az anyát – még ha szigorú is –
Szereti a fia.
Szeretni kell a hazát, még ha
Mindent meg is tagad,
Mert egyszer mégis mindenkinek
Édes nyugalmat ad.

Nem vagyok sznob, sem sovinszta,
De mégis úr vagyok,
Mert megvallom a magyarságom,
És ez dicső dolog.

A márciusok köteleznek

A márciusok köteleznek,
Hogy esküt tegyünk és hitet:
Szívünknek minden csepp vérével
Szeretni ezt a nemzetet!
Vallani az örök hitvallást,
Hogy soha nem leszünk rabok!
És áldást hintenek fejünkre
A márciusi csillagok!

Büszkén kiáltsuk a világba,
Bármilyen kevesen is vagyunk,
Egymás kezét keményen fogva,
Becsülettel élünk s halunk,
Mert hiszünk a magyar jövőben!
Éljünk bár kenyéren s vízen,
De ezt a szent, magyar hitünket
Nem veheti el senki sem!

És e földből – hol bölcsőnk ringott,
És ahol majd nyugalmat lelünk –
Se latroknak, se prófétáknak
Egy porszemet sem engedünk!
Jöhetnek a pokol tüzéből
Rablók, sátánok, ördögök,
Tolvaj kezekre mégsem jutnak
Ezek az áldott, szent rögök!

Ha van magyar, ki másképp érez,
És nem így néz az égre fel:
Nincs joga a magyar kenyérhez!
Az pusztuljon, az vesszen el!
A márciusok köteleznek,
Hogy legyünk mindig magyarok!
És áldást hintenek fejünkre
A márciusi csillagok!

Anyám mosolya⁸

De jó volna – mint egyszer régen –
Kicsiny házunknak udvarán
Homokvárakat építeni,
S mosolyodat nézni, anyám!

A játékkardot és a csákót
Viselni büszkén, boldogan,
És hallani a régi hangot:
„Ne légy csintalan, kisfiam!”

Már nem lehet... Kicsiny házunkat
Kalmárok pénze vitte el.
A homokvárak széjjel hulltak,
Helyüket a gyom, gaz verte fel.

A kis játékkard és a csákó
Még néha-néha visszatér.
Orosz földön velem voltak,
Míg dúlt a harc és hullt a vér.

És akkor újra látni véltem,
Hogy büszkén mosolyogsz, anyám,
Mint valamikor réges-régen,
A kedves házunk udvarán.

---

⁸ Megjelent: Függetlenség, XI. évf., 154. sz., 11. o. (1943.07.11.)

Mit bántam én, hogy akna robban,
Hogy millió fegyver ropog,
Előre törtem száz veszélyben,
Mert velem volt a mosolyod.

Éreztem, tudtam, baj nem érhet.
Anyám! Neked köszönhetem,
Hogy minden veszélyben, szenvedésben
Mellettem volt a győzelem!

Lehullt egy csillag⁹

Lehullt egy csillag... Néma gyással,
Könnytől ragyognak a szemek.
Forró imára kulcsolódnak
A harcos és dolgos kezek.

Lehullt egy nemzet szent reménye,
Mert követte magyar szívét,
És elvitte, hogy feláldozza
Szent hazánkért az életét!

Lehullott némán, szárnyszegetten,
Hogy példát mutasson nekünk,
Hogy a jövőben keményebben
Szorítsuk meg a fegyverünk.

Példát adott az áldozatra,
Hogy ne feledjük el soha:
Elveszhet minden, ami drága,
De nem veszhet el a haza!

Itt hagyott mindent... Most az égből
Büszke szívvel néz le reánk,
Mert tudja azt, hogy minden harcban;
Győzni fog szent magyar hazánk!

Lehullt egy csillag... Gyémánt fényét
Könnyezve gyászolja szívünk.
Lehullott némán, szárnyszegetten,
Hogy példát mutasson nekünk.

---

⁹ Megjelent: Függetlenség, X. évf., 194. sz., 7. o. (1942.08.28.)

3.

Hol vagytok, könnyek?

Az itt következő verseket hadifogságban írtam. Tekintve, hogy az elbocsátott foglyoktól mindennemű írást és feljegyzéseket elkoboztak, ezeket a verseket emlékezetből írtam le. Egyes verseket pedig kénytelen voltam újra költeni, mert úgy éreztem, ezek az írások is megérdemlik, hogy éljenek... Hogy rövid haláluk után ismét életre keltsem őket...

Hol vagytok, könnyek?

Olyan jó volna zokogni, sírni.
A könnyzárpor talán lemosná
A keserűséget szívemről.

Nem akarok több epét inni,
De örök a méregpohár,
És nem veszik ki a kezemből.

Sem meghalnom, sem élnem nem lehet,
Mégsem tudok ejteni könnyeket;
Fásult szívvel a semmit bámulom.

Valami szörnyű erő fojtogat;
Vasmarokkal szorítja torkomat,
S az életet rémülten vonszolom.

Hol vagytok, könnyek? Könyörüljetek!
Segítsetek rajtam! Segítsetek,
Amíg még lehet!

Csillogó könnyek, merre, merre jártok?
Ha elkéstek, ha most meg nem találtok:
A szívem megreped!

Babiloni tragédia

Magyar Babilon bús tragédiája
Meg volt írva, és most beteljesült.
Sírt az angyalok égi harsonája,
S a vén Babilon eltűnt, elmerült.

Mert írva volt a tízparancsolat,
És néked is szólt, magyar Babilon,
De elbuktál az örök buktatón:
Az önzésen és az aranyokon.
Szép volt, de lekopott a máz,
Mert jött a láz, a szörnyű láz,
És nem hallgattad meg az intést
A prófétáktól, hogy vigyázz!
Vigyázz, vigyázz! Mert meg van írva,
Hogy nem lesz több termő barázda,
És elbukik az emberállat:
A kincsvágyó és a garázda.
És írva volt, hogy jön a Sátán,
Hogy megkísértsen, elveszítsen.
S te vén Babilon, elfeledted,
Hogy egy hited van csak: az Isten!
És jött a Sátán! Sőt, több annál!
Reád tört az egész pokol.
A poklok összes légiói,
S vért izzadtak a csillagok.
Az angyalok?
Az angyalok keservesen zokogni kezdtek,
S az Úr felemelte kezét:
„Én akarom, hogy így legyen!”

Nemzetem! Magyar nemzetem!

A vén Babilon összeomlott,
De örökéletű a lélek!
Engem nézzetek, a bolondot,
Én a romokon is remélek,
S hiszem, hogy új Babilon épül,
De bűn nélkül – most már bűn nélkül,
Mít nem rombolhat le az ármány,
Se önzés, se arany, se Sátán,
S az igaz úton jössz velem,
Te szent:
Én bűnös nemzetem!

Lidérces éjjel

Zokogás zúg az éjtszakában;
Fázósan reszketnek a fák.
Túlvilági hanggal riadnak
A méla, őszi harsonák.

Dohos szagú, vén folyosókon
Fáradtan vánszorog a múlt.
Szegény, bolond, sápadt kísértet
Fehér leple is megfakult.

Hullákat rágcsálnak a férgek
A nyirkos, hideg föld alatt,
S az őszi szél tépi, pofozza
A fehér krizantémokat.

Zokogás zúg az éjtszakában;
Ezüstszínre sápad a hold,
De mosolyog bárgyú szemével,
Mint halálra rémült bolond.

Zokog a szél, zokog az erdő,
Zokog a föld, zokog az ég.
Lidércek tépik, marcangolják
A világmindenség szívét!

Temetés

Jajongva sír sorsunk lélekharangja;
Riadtan bámul millió gyerek,
És fájdalmukban körmüket harapják,
Mert egyszer menni kell mindenkinek.

A gyertyafényre sápadtan merednek,
Imát mondanak és lelkük remeg.
Most értik csak titkaikat a keresztnék
Az életúttól fáradt emberek.

Idegtépően száll a síri zsoltár.
Circum dederunt... – szól az orgona.
Feketében áll a pap és az oltár,
És fekete a gyászolók sora.

A harangozó eszelősen húzza
A kötelet, s a hang száll zengve, zúgva,
És lassan elindul a gyászmenet.
A temető felé remegve bámul:
Jaj, ha őt vinnék! Öreg feje kábul,
S elengedi a harangkötelet.

Szenvedők

Mikor az éj sötét vízében
Fürdik a hold ezüst pora;
Ki leste meg, hogy mit álmodik
A bús nyomortanyák sora?

Ki leste meg e vén világnak
Átkozott szégyenfoltjait?
És ki látta a szenvedőknek
Megcsalt, megtépett rongyait?

Ki látta lelkük gyötrődését
A sok, kesergő, vézna árnynak,
Mikor láztól s kintől gyötörve,
Éhezve, fázva sírdogálnak?

Ki látta őket asztalukhoz ülve,
Mikor mindegyik a kenyérre les,
És az előttük szomorkodó tálból
Gőzt tömjénezt a káposztaleves?

Ki látta őket összekulcsolt kézzel,
Átkos szavakkal imát mondani?
És ki hallotta szörnyű kacajukat
Zengeni, mintha sírna valaki?

Én ismerem őket,
A bús szenvedőket,
Mert velük sírok, velük kacagok.
És én félek – én valamitől félek,
Mert bennük élek! Ó, jaj, bennük élek,
S ha meghalnak: én is velük halok.

Mákos tészta

Mákos tészta, most rólad írok
Egy bús, borongós éneket.
Tészták királya lettél, akit
Eddig észre sem vettelek.

Látom fehéren tündökölni
Őmetéltsége tagjait,
Míg üres gyomromban az éhség
Kongatja vészharangjait.

Aranyos tálak öblén trónolsz,
Kék paláستtal ölel a mák,
S homlokodon vakítva villan
Fehér porcukorkoronád.

Csak álmaimban csodálhatlak,
Mert tőled oly messze vagyok,
Olyan messze, oly' nagyon messze,
Mint a Földtől a csillagok!

Ha egyszer ismét eléem kerülsz,
Tészták királya, jaj neked!
Villám hegyével felnyársalom
Cukros-mákos büszke fejed!

Ha visszatérek

Ne félj tőlem, áldott, halk szavú Múzsám.
Ne rettenj meg, ha egyszer visszatérek;
Ha alkony lesz és vérözönben hull rám
Az őszi fény, a hideg őszi fények.

Ne rettenj meg, ha álomtalan éjjel
Halk neszezéssel megrezdül az ablak,
S egy rém néz reád hidegfényű szemmel,
Vagy sóhajtását hallod a falaknak.

Ne rettenj meg, ha vészes sikoltással
Viharvert kapunk sarkából kifordul,
S belépek rajta – halálra vált arccal –
Túl az életen – ó, jaj, mindenén túl.

Várd jöttömet, te árva, örök váró!
Úgy várj, mint mindig: forró öleléssel,
Mert megjövök! Én messzeségben járó,
Visszatérek egy boszorkányos éjjel.

Hideg holdfény lesz. Csillag is fog égni,
De vihar rázza a haldokló fákat,
Ha visszatérek. S reád fogok nézni,
És csókra nyújtom jéggé dermedt számat.

Ne félj tőlem, és csókold meg az ajkam.
Utolsó csók lesz, amit akkor kérek.
Bátran csókolj, és ne csodálkozz rajtam!
Csókolj, csókolj! Ha egyszer visszatérek!

Vén bakancsos meg a fia

Bajban volt a „szegény haza”
Régi, bolond komédia;
Vén bakancsos meg a fia
Elmentek a háborúba.

Hóban, sárban, vékony kosztón,
Vitézül álltak a „posztón”.
Éjjel-nappal éber szemmel
Tűrtek mindent türelemmel.

Ha roham volt, rohamoztak.
Káromkodtak, imádkoztak.
Fejük fölött gránát zúgott.
Sok bajtársuk földre hullott.

Kitüntetés, ezüstérem;
Hulló könnyen, piros véren.
Nem volt egy morzsa földjük sem,
De ők védték hősiezen.

Mi lett a vitézség vége?
Közös sírba lettek téve:
Vén bakancsos meg a fia.
Régi, bolond komédia.

Verdikt

Mert embert ölt, hogy kincseket szerezzen,
S venni tudjon egy darab kenyeret:
A t. bíróság kimondotta rája
A verdiktet: a hóhérkötelet.

De annak, aki háborún és véren
Kincset, hatalmat, rabszolgát remél:
Hol van a bíró, aki elítélje?
És hol van az a megváltó kötél?!

Utolsó duhajkodás

Most, most kéne örült danával
Egy utolsó dalt énekelní!
Most, amikor már az életben
Nem lehet semmi szépet lelni.

Lepergett a legforróbb csók is
Ajkamról, mint a legszebb nóta.
A lelkemnek nem lehet többé
Mosolya, sem sírnivalója.

Vége már a vad dáridóknak,
Vége lett, pedig el sem kezdtem.
Csak a vérem, nyugtalan vérem
Járt bolondos táncot szívemben.

Poharamból a borom elfolyt.
A vén világ egy kopott csárda.
De nincsen, aki veszett módon
Odacsapjon az asztalára.

Most, most kéne örült danával
Még egy utolsót énekelní!
De hiába! Minden hiába,
Mikor nem halja úgysem senki!

Tudod, mi az

Tudod, mi az: sírni?
Tudod, mi az: várni?
Tudod, mi az: az otthontól
Mindig messze járni?

Tudod, mi az éhség?
Tudod, mi a fázás?
Tudod-e, hogy mit jelent a
Lélek-meggyalázás?

Mikor véred hullik
Eszeveszett harcon;
Tudod-e, hogy mit jelent az,
Ha megcsal egy asszony?

Árulók

Én mindig, mindenkit szerettem,
De engemet, ó, engemet
Ki szeretett?

A lányokkal együtt nevettem,
De nevetni már nem merek,
Mert nem lehet.

A tükrös ajtó némán csillog,
Az óra is lassan lejár;
Jön a Halál.

Szemeim tüze tompán villog.
Az élet üteme megáll,
És nincs több bál!

A rongyosokkal együtt jártam.
Érettük volt minden dalom
S a fájdalom.

Most megtagadnak, hogy megálltam,
Mert vár reám, már vár nagyon
A sírhalom.

Távozzatok tőlem, júdások!
Nem kell a csók, és nem kell semmi!
Szeretnék pihenni!

Állj és sikolts

Állj meg és sikolts, mert verem van
Tétova lábaid alatt.
Még egy lépés és veszve minden,
Ha az alattad leszakad!

Nyársak merednek lent a mélyben,
És szabadulni nem lehet,
Mert átszúrják, halálra sebzik
Mélységbe hullott szívedet.

Kilobbantak, hunytak a fények.
Most a „józan ész” sem vezet,
S a sötétségben – körös-körül –
Feléd ásít a gyűlölet.

Ez a rémségek éjtszakája!
Itt még a föld is átkozott,
Mert minden élő, minden ember
Már réges-rég elkárhozott.

Állj és sikolts, mert veszve minden,
És semerre sem vezet út.
Vagy menj, mert talán jobb is annak,
Aki most bátran halni tud!

Csodajáték

Kisfiaim, én egyszer azt ígértem,
Ha valamikor messze fogok járni,
Olyan játékot hozok akkor nektek,
Hogy minden ember meg fogja csodálni.

Fehér hajókon utazott a lelkem,
Az óceánok opálos vizében.
Fata morgana játszadozott vélem
A végtelenség ragyogó ködében.

Örökös nyarak országait jártam.
Fölém hajoltak karcsútörzsű pálmák.
Soha nem látott pillangókat űztem
És mesés hangú, tündöklő madárkát.

A maharadszák pompás kertjeiben
Drágaköveket gyűjtöttem halomra.
Balzsamos szellő csókolgatta arcom,
S illatos olaj csurrant homlokomra.

*

De másképp történt, minden másképp:
Bezárt vagon suhant velem,
És sápadtan a rémülettől
Egymásra néztünk – negyvenen.

És ezreket és százezreket
Sodort a végzetes vonat.
Acélkerekek zúzták össze
Az álmokat és vágyakat.

Halálba dermedt, sivár tájak
Borzadva bámultak reánk,
Míg elgyötörten, térdre hullva
Imákat suttogott szánk.

*

Kisfiaim, én egyszer azt ígértem,
Ha valamikor messze fogok járni,
Olyan játékot hozok akkor néktek,
Hogy minden ember meg fogja csodálni.

Nos, itt a játék! Kis kezeitekkel
Simogassátok szürke fűrtjeim,
És ne lássátok, ne vegyétek észre,
Ha kicsordulnak égő könnyeim.

Te: az ember

A mindenség legkisebb porszeme
Hatalmasabb, mint te, az ember,
Akinek gonoszsága mélyebb,
Mint a legmélységesebb tenger.
Hazugság és mocsok az élet,
Amit te alkottál magadnak,
Csúffá torzítva a világot,
S kint okozva a társaidnak.

Te: „legelső” és „legnagyobb”,
Akinek fegyvereken áll a trónod:
Ne hidd, hogy véres csatákkal
Az emberek sorsát megoldod!
Hiába hazudsz igazságot
A kirabolt, éhes tömegnek,
Alávaló meséiden
Még a könnyezőök is nevetnek.
Mi a cél, és ki keres rajta,
Ha milliók vérükbe fagyva
Pusztulnak századokon át?
„Derék és vitéz katonák.”
Ez a címük és ez a bérük.
De miért ömlik ki a vérük?
Titok. Örök, súlyos titok.

Te: „legelső” és „legnagyobb”,
Ha tudnád, hogy milyen kicsiny vagy:
A fegyvereket félredobnád,
És szelíden megsimogatnád
Szenvedő embertársadat.
Ó, miért nem tudnak megférti
Egymással, és békében élni
Az emberek – az emberek?

Csorda

Sem zokogni, sem átkozódni
Nincs már időnk, és nincs erőnk.
Barommá süllyedtünk és mások
Bitorolják a legelőnk.

Szénaszagtól és maszlagoktól
Kábulva kóvályog fejünk.
Ostorok pattogása közben
Veszettül egymásnak megyünk.

Embervoltunkkal csordamódra
Gázolunk át egymás fölött,
S az ostorok durrogva szólnak
Véresre vert hátunk mögött.

Sem zokogni, sem átkozódni,
Sem megfordulni nem lehet,
És véres iszap borítja el
A feldúlt, magyar réteket.

Csatából jöttem

Csatából jöttem, és még fáj
Be nem gyógyult sebem,
S máris az újabb harcokat,
Az új csatát lesem.

Mert harc az élet: pusztító,
Irgalmatlan csata,
Ahol a könny és vérhullás
Nem szűnik meg soha.

Harcokból harcokba sodor
Egy örült hadvezér,
S csak én tudom, hogy ez a harc,
S az élet: mit sem ér.

Menekülnék, de nincs hová;
A föld tüzet fogott,
S el van átkozva. És talán
Az ég is átkozott.

Testemet nem féltem. Vigye,
Eméssze a halál.
De ez az elfáradt lélek,
Ez vajon hova száll?

Emlék¹⁰

Még a fogságban megfogadtam:
– Ha ismét hazajuthatok –
Az első pesti villamosra
Egy cuppanós csókot nyomok.

Gyakran kísértett álmaimban
A villamoscsilingelés,
A motor halk duruzsolása,
Az indítás, a fékezés.

Egy emlékem maradt csak Pestről;
Egy gyűrtött átszállójegyem,
De, amikor kezembe fogtam,
Könnyekkel telt meg a szemem.

Ezzel utaztam át Budáról
A jó öreg Margit-hídon...
Azóta ez a villamosjegy
Lett a legdrágább papírom.

Mögöttem a híd – szörnyű zajjal –
A vén Duna vízébe hullt.
S a villamosjegy – a zsebemben –
Dobogó szívemhez simult.

---

¹⁰ Megjelent: Magyar Vasárnap, XI. évf. 45. sz., 7. o. (1949.11.06.)

Hűségesebb és jobb barátom
– Talán – már nem is lesz soha;
Velem volt fogoly három évig
És együtt érkeztünk haza.

Az első villamost meglátva
Könnyek lepték el a szemem.
Boldog perc volt, s csak én tudtam, hogy
A boldogságtól könnyezem.

Emlékezés Mohácsra

Hogy fájlalták a krónikások
A mohácsi ütközetet,
Ahol – szerintük – nemzetünknek
Színe-java odaveszett.

De nem beszéltek a pórnépről,
(Ez nálunk régi nyavalya!)
Mert szerintük ők nem lehettek
A nemzetnek színe-java.

A nép: nem csinált történelmet,
A nép: nyomorgott, dolgozott,
És névtelenül kaparták el,
Ha parancsra fegyvert fogott.

Több mint négyszáz év múlt azóta,
S ha nem volt Mohács, volt más vész.
De nem merített tanulságot
Semmiből sem a póri ész.

Izzad a föld. Kaszák suhognak,
És lendül, döng a kalapács,
S a küzdő, dolgos magyar népre
Árnyékot vet egy új Mohács!

Kis Országocskám

Búverte szívben hogy lenne öröm?
Mégis magyarul fáj ez a vert szív is,
És én e bánatot is köszönöm!

Kis Országocskám vádló kínjait
Én szenvedem egy életen keresztül,
És én rettegem borús álmait.

Magyar sors: ez a létezni-muszáj,
És ami kínoz – véremben égetve –,
Ha fáj is bennem, de magyarul fáj.

És ha nem terem itt többé öröm:
Bánattal, könnyel megtelt poharamat
Magyaros virtussal összetöröm!

Kis Országocskám vádjait hozom,
És akik romlást ültettek beléje,
Azokat én mind, mind elátkozom!

Billen a mérleg

Jobbra-balra billen a mérleg.
Békét, háborút, szívet mérnek.

Népek vezérei e mérők;
A „boldog jövődőt” ígérők.

Üvöltözik az igazságot
Lángba borítva a világot.

A mérleg jobbra-balra billen,
És rémület van szíveinkben.

Topogunk egy bezárult körbe’.
Sok élet kell a serpenyőbe.

Sok vér és sok könny hullik rája.
Bolond világ komédiája.

Jobbra-balra billen a mérleg.
És mérnek, mérnek – egyre mérnek.

Vésszel telt évszázad

Vésszel telt évszázad görgeti
A gyermeked. Látod, anyám?
Sok könnyem elfolyt az életben,
De most könnyezem igazán.

Nem is tudom, hogy mit siratok,
Mikor a szívem elszorul,
Csak félek – félek, hogy valami
Rémes robajjal felborul.

Nincsen nyugtom. Rémeket látok.
Hiába tündököl az ég.
A magasság is olyan szörnyű,
Mint egy ásító szakadék.

Valami nagy zuhanás készül,
Valami borzalmas esés,
S ha eddig szenvedtünk, ezután
Még nagyobb lesz a szenvedés.

A végzet érkezését érzem,
Mikor a szívem elszorul,
És fájdalmas hangon megpendül,
Egy láthatatlan, néma húr.

Vésszel telt évszázad görgeti
A lelkeket. Látod, anyám?
És ezért rettegek és sírok
Sok-sok álmatlan éjtszakán.

Utolsó kiáltás

Meddig kísért az „ezeréves átok”?
Meddig tépi még egymást a magyar?
Hiába vannak fények és virágok;
Itt mindenki gyászt és fejfát akar.
Szörnyeket szülnek a vajúdó méhek,
Kínok kínjával vonaglik a Föld.
Honárulást rejt magában az ének,
S a jó és szépséges bálványa ledőlt.

Teremthettek ezerszer új világot;
Új ember és új lélek kell ide!
Kár gyújtánatok égig érő lángot,
Ha hamisan ver mindenki szíve.
Nem jelszavak és szédítő beszédek,
Sem álpróféták végtelen hada;
Valami más kell, amitől felébred,
E mély álomba süllyesztett haza.

Már csak én tudok sírni – én, a rongyos!
(De sokan vannak még a nevetők.)
Csak én tudom, hogy közeleg az óra,
S megrémülnek a gyepes agyvelők.
Egy új Mohácsnak közelgését érzem.
Sikoltanék, de minden fül süket.
És akik még meghallanák a hangom,
Mámorba fojtják érzéseiket.

Egy Mohács jön! ÉbredjeteK végre!
Morajlik a föld és rengenek a falak!
Fényes vértükkel iszapba merülnek
Az öntelt, cifra, új, úri hadak.
Vigyázzatok! Én nem magamat féltém,
Hiszen oly mindegy, hogy mi lesz velem.
Téged féltelek, csak téged siratlak:
Én pusztulásra ítélt nemzetem!

Magyar sírkert

Koldusszagával láncolt ide
E föld, hogy dicsőségét zengjem.
De csak könnyek, jajok és vádak
Zendülnek minden énekemben.

Magyar sírkertek száműzöttje,
Mostoha rongyosa vagyok.
Itt csak sírni, csak sírni tudnak
A daltalan dalok.

Holnap ígéret az élet,
Csak holnap ragyog fel a fény!
Ma vigasztalanságba fullad
A biztató remény.

Jaj, mindig csak a mában élünk.
Hát sohasem virrad?
Hazám, Hazám, édes Hazám,
De bús minden fiad!

Halotti ének minden nóta,
Mert egyre pusztulunk,
És én attól félek, hogy holnap
Már sírni sem tudunk.

Koldusszagával ideláncolt
E föld, hogy dicsőségét zengjem,
De csak könnyek, jajok és vádak
Zendülnek minden énekemben.

Az utolsó háború

Közeleg már idők kezdete óta,
A legutolsó világháború;
Amikor nem lesz temetés, sem sírás,
Nem lesz koporsó, kereszt, koszorú.

Ami eddig volt, csak hitvány kísérlet:
A nagy parádé még nem sikerült.
Mit számít az, hogy az emberiségből
Néhány millió föld alá került?

Míg győzni fogják a vajúdó méhek,
Lesznek emberek, lesznek katonák.
És nem szűnnek meg sohasem a földön
A háborús, véres komédiák.

A legutolsó összecsapás késik,
De egyszer az is bekövetkezik:
A menny és pokol fognak összecsapni,
S a Föld atomjaira szétesik!

Huszedik század

Ember, ki élsz, ki létezel,
Ne maradj, ne várj: messze fuss!
Csontjaidat és szívedet
Összezúzza a puskatús.

Huszedik század átka ez,
És nem jóslat, nem babonák:
Bombázógépek, harckocsik,
És vértől részeg katonák.

Csonkák, bénák és véresek
Az éjjelek s a nappalok.
S a szív, a szív, az emberszív
Az iszonyattól feldobog.

Süket percek és vak órák
Jelzik a vérbefúlt időt.
És hallgatjuk, csak hallgatjuk,
Mint dörgőtorkú ágyúcsőt.

Igazságról szóló szavak
És támadások, ostromok
Nyomán az anyák kebléből
Tej helyett piros vér csorog.

Édesapák és gyermekek
Kínnal néznek az égre fel,
S a vérrel ázott harcmezőn
Együtt pusztulnak, vesznek el.

Ember, ki vagy, ki létezel;
E csúf századtól messze fuss,
Mert összezúzza szívedet
A bomba és a puskatus.

Nem kell a háború

Békességet várok, kívánok;
Nem kell a háború!
Ne szüljön ágyútöltelék
A proletárodú.

Mert proletárok szülték mindig
A szürke tömeget.
Ők áldoztak vért a hazáért,
Ők adtak életet.

Minden korszak fegyvert kovácsolt,
S a hit úgy tündökölt,
Hogy jelszavakat harsonázva
Mindenki öldökölt.

A vértől kavargó káoszban
Csak a proletár hullt,
És a „teremtés koronája”
Vadállattá fajult.

Minden korszaknak volt cézárja,
Ki csak jót hirdetett,
De nem volt szíve, s nem rendült meg,
Ha ölt, vagy temetett.

Világot akart leigázni
Dzsingisz Kán és Napóleon.
Seregük előtt a gyengéknek
Nem volt mentség és irgalom.

Hová tűntek a hódítások
És a hatalmas seregek?
Egy egész világot örökre
Rabláncra fűzni nem lehet!

De nem tanul az utókor sem,
Mely újabb háborút idéz.
Nincs józanság. Szégyenteljesen
Elkorcsosult az emberész.

Békességet várok, kívánok,
És hirdetek mindenkinek,
Hogy a háború és vérengzés
Ne kelljen többé senkinek!

Előre, pajtásaim

Kísérjetelek el, pajtásaim,
Kiket én alkottam magamnak.
Kísérjetelek előttem járva,
Hirdetői a gondolatnak.

Szépséggé csúfult, hű barátok,
Menjünk! Nagy utat kell megjárni:
Egy közönybe züllesztett népet
Kell most nekünk életre rázni.

Csukott ajtók, szidalmak várnak.
Sár, rúgás és tördöfés érhet,
De bármiként is fogadjanak,
Kell, hogy felrázzuk a népet.

Siessünk, mert holnap már késő,
Holnap már meghalni sem tudnak.
Holnap már nem kell senkinek sem
A reményt sugárzó papírlap.

Ma kell a szó, a tett, a példa!
Ma kellene a tanítások!
Előre hát, hogy megszűnjenek
Az emberi megcsúfolások!

Jó volna tudni

Jó volna tudni, hogy a végzet
Számomra még mit tartogat.
Talán megbékélne a lelkem,
És letenném a tollamat.

Tudni, hogy minden álom meddő;
Hogy a jó és rossz céltalan;
Hogy csókos, harcos életünkkel
Minden szép célnak vége van.

Ma még hiszek a harcban, csókban:
A harc megcsal, a csók megöl!
Őrületesen szép az élet,
És minden ember öldököl.

Józan titok és bolond célok
Csalják meg a csillagokat.
Talán jó volna, hogyha mégis
Letenném fáradt tollamat?!

Éljen, éljen

Mi célja van az életemnek,
Amit bölcsen vagy bután éltem?
Ha szépnek, avagy csúfnak látom,
Azért az élet mégis éljen!

Egy gyufaszál sorsa a létünk,
Mely fellobbban, hogy végig égjen.
Hurrá! Vivát a gyufaszálnak,
A láng, a tűz is éljen, éljen!

S ha egy napon a halhatatlan,
Vigyorgó Kaszás eljön értem,
Vivátot mondok őreá is:
A vén Kaszás is éljen, éljen!

Kalendárium

Kalendárium

Életet osztol stációkra,
De titkaid nem mutatod.
Ha megvénültél: nincsen titkod,
És feltárod az ablakod.

Évek

Ti vagytok az örökké ifjak,
És ti vagytok az örök vénék:
Ti villámszárnyakon suhanó
És mégis lassan szálló évek!

Hónapok

Ti vagytok az örökmozgásban:
Áttétel és fogaskerek.
Egyik-másik kopott és szürke,
De némelyik csodásan szép.

Január

Mínta a múltak ünnepéből
Sarjadnál, úgy toppansz élém.
Vénséget hozva fürgén, ifjan
Az újesztendők reggelén.

Február

Benned rejlik a tél varázsa,
Fehérlelkű illúzió.

Mellettem duruzsol a kályha
S kint, lágyan hulldogál a hó.

Március

Te vagy az alvók ébresztője,
Te fúvod meg a harsonákat,
Te gyűjtöd lángra a szíveket,
S ébresztgeted az alvó fákat.

Április

Még áll a bál és áll a tor.
Még hűvös szelek fújdognak,
De a tavasz kacagva int,
És vége lesz a téli bálnak.

Május

Lila ködökbe burkolt rejtély,
Millió titkok hordozója.
Szerelmek, tüzek, fények, álmok,
Vágyak világra csókolója.

Június

Benned már buzog az erő,
És megpezsdül a forró élet.
Büszkén, néz reád az anyád;
Kék mennyboltról a nyári fények.

Július

Te kíváncsú, szép menyasszony,
Vesd le fátylad és selymeid.
Hadd lássam rejtett titkaidat:
A nyár duzzadt gyümölcsseit.

Augusztus

Gyümölcsök, mézek, csókok íze
Fáradtan pihennek a számon,
S a nyár hevének izzó csókja
Álmosan csüng minden virágon.

Szeptember

Rőt színekben meg-megrezdülnek
A fáknak alélt lombjai,
S a tikkadt földre hullnak, hullnak
A nyár színes virágai.

Október

Kéklő hegyeken szürke párák
És gyöngycseppek az ablakon.
Fáradtan, merengve tűnődöm
Az elszállt, édes csókokon.

November

A késő ősz virágai
Virítanak, mint sápadt mécsek.
Szomorú szívvel, dideregve
Lassan lépek, ó, lassan lépek.

December

Egy év ismét elszállt fölöttem.
Jó lenne egy kicsit megállni.
Deres hajamra, homlokomra
Az első hó kezd hulldogálni...

A hét

Mindig reményekkel kecsegtetsz.
Hét napig tart az életed.
Gyorsan érkezel és hamar mész,
És a reményt is elviszed.

Napok

Aprók vagytok. Kis torzszülöttek.
Hajnalodik, alkonyodik...
Titeket nem is vesz az észre,
Aki ébren is álmodik.

Hétfő

Első nap a rövidke hétben.
Úgy indulok álmokkal telve,
Mint kisgyermek az iskolába:
Énekelve – és mégis félve.

Kedd

Űzöm, hajszolom a szerencsét
Sápadtan, mint egy őrült kártyás,
És elveszítek minden tétet,
De nincs megállás – nincs megállás!

Szerda

Amit a kedd elrabolt tőlem,
Talán a szerda visszahozza?
De tévedek, mert ez a nap is
Az életemet megrabolja.

Csütörtök

Benned már nem tudok remélni;
Nincsen pénzem, sem énekem,
Hiába vár, hogy elkoldulja
Örökké éhes péntekem.

Péntek

Te bűvös nap! Te hétszer szent nap,
S tizenháromszor átkozott:
Ma miénk lesz az üres semmi,
Mert mindkettőnk elkárhozott!

Szombat

Megállok, de egy hang rám rikolt:
„Menj! A pihenés integet!”
És kifosztottan, remény nélkül
A lábam tovább lépeget.

Vasárnap

Ma jóllakottan – a nyomortól –
A felhőket nézem tunyán.
Csókolgassad hát a lelkemet,
Te szép vasárnap délután.

Órák

Huszonnégyyszer billen a mérleg,
És int: az élet elszalad!
Minden óra egy kis határkő,
Jaj, ott megállni nem szabad!

A perc

A perc, az hosszú, nagyon hosszú;
Egy perc alatt élet fakad.
A perc öli meg az élőket,
S feltámassza a holtakat!

(1945, Mahacskala, a Kaszpi-tó mellett)

Utolsó vonat

Acél síneken csattogva rohan,
Mint egy őrült, kinek véres a torka,
És odabent, a szűk kupék ölén
Bús utasoktól görcsöt kap a gyomra.

Dohogva, sírva, fűjtatva suhan.
Undor-szikrákat köpköd szét a füsttel,
És ráncigálja mérgezett belét
A megmérgezett szívű emberekkel.

Elvisz engem. És elvisz téged is!
De egyszer majd a vonat meg fog állni,
S egy halálfejű bakter integet,
És kiabál; „Csak tessenek kiszállni!”

Elindulunk majd sápadtan, vakon,
Lábaink nyomán kék lidércfény lángol.
Jeges, halálba dermedő szívünk
Mit sem érez az elhagyott világból.

Menni fogunk egy úttalan úton.
Kihűlt szívünket elnyeli az éjjel.
S a vén bakter, utánunk integet
Kis lámpájának rőtpiros szemével...

(Fogságban íródott 1945-ben)

Most az ünnepek kísértenek

Most az ünnepek kísértenek:
Boldog, meghitt karácsonyok.
Arany csengettyűk, harangzúgás,
És vidám gyermekkacajok.

Szilveszter bolond éjtszakája
Borral, zenével jön felém,
S a hópelyhek, mint néma lepkék,
Fehéren hullanak elém.

A farsangok víg maskarái
Esetlen táncot lejtenek,
De ködbe vesznek, amint jönnek
A józanító reggelek.

Körmenet hömpölyög az utcán.
Mindenütt öröm, csillogás,
Imádság, ének, tömjénillat,
Nagyszombat van – feltámadás!

Alleluját zenél az alkony;
Ma feltámadt Isten fia!
És allelujás énekkel jön,
Húsvét vasárnap hajnala.

Piros pünkösdek, piros rózsák,
Szerelmek, vágyak, szent tüzek...
Elég erről ennyit beszélni.
Itt nem kell szó. Minek? Kinek?

...És jönnek csendes vasárnapok.
Kávés, kalácsos reggelik.
Misés, virágos délelőttök,
S a szív örömmel megtelik.

Jönnek, azután elenyésznek,
S mi várunk újabb ünnepet.
Csak várunk, és nem vesszük észre
Az elsuhanó életet.

Régi ünnepek, régi álmok,
Felétek néz fáradt szemem.
Szent ünnep volt az ifjúságom,
S a múlt a legszebb ünnepem!

(1946, Mahacskala)

A szerzőről

Csikós István Attila, a versíró – ahogy költő helyett hivatkozott magára – 1912. augusztus 2-án született Miskolcon. Édesapja Csikós József (1888-?), hortobágyi csikós, majd péksegéd, később pék; édesanyja Meskó Anna (1890-?) cseléd, majd háztartásbeli. Két testvére lehetett: egy nővére és egy három hónaposan elhalálozott húga. A kis Attila édesanyja korán meghalt, ezután az apjával felköltöztek Budapestre, Angyal-

földre. József újraházasodott, elvett egy sváb asszonyt, akivel három gyermeket nemzettek: Bendegúzt, Ménrótot és Gertrúdot. A legendárium szerint egy cigányasszony megjósolta a mostohaanyának, hogy a kis Attila, „Tilike” nem éri meg a tíz éves kort. Nem tudni, hogy a jóslat büvkörében történt-e, de annyi bizonyos, hogy a fiút ezután jelentősen elhanyagolták. Attila az elemi és polgári iskola befejezése után 1929-ben tanoncként elszegődött Bodor Lajos drogista üzletébe. A patika fölött lakott, és munka mellett elvégezte a Székesfővárosi Drogista Szakiskola képzését, ahol 1932-ben drogista segédi oklevelet szerzett. Ez idő alatt a 208. sz. Szent László cserkészcsapat tagja volt. Első verseit a *Miskolci Reggeli Hírlap* és a *Magyar Cserkész* folyóiratban jelentette meg 1928-32 között.

1933-ban otthagyta a drogista segédi munkáját, és több rövid állás után 1934 októberében – annak ellenére, hogy bal veséjét nem sokkal előtte kivették – megkezdte katonai szolgálatát a 4. honvéd gyalogezredben, amit 1936 szeptemberében felcser tize-

desként be is fejezett. Ezután rövidebb állásai voltak a fémiparban – ráadásul újra behívták katonának 1938 szeptember-december között –, míg végül 1939 januárjában meg nem találta a helyét a Fővárosi Gázműveknél laboránsként. Nyolc év együtt járás után 1938-ban feleségül vette Halmai (Hán) Magdolnát (1910-1990), akivel két fiúk született: Attila Ferenc (1940-) és Béla (1943-1992).

1938 és 1942 között több alkalommal behívták a seregbe pár hónapos szolgálatra. A frontra '42 októbere és '43 májusa között vezényelték. A háború alatt néhány versét leköszölte a *Függetlenség* c. propagandalap. 1943-ban *Donmenti dalok* címen kiadott egy kötetet a háború alatt írt verseiből. A 2. Magyar Hadsereg tragédiájakor ő is a Don-kanyarnál harcolt. A századából mindössze ketten maradtak életben. 1945 január elsején, Budapest ostromakor hadifogságba került, és a Kaszpi-tenger partjánál lévő 379. mahacskalai fogolytáborba vitték, ahonnan két és fél év múlva, 1947 július elsején térhetett haza.

Csikós visszatért az Óbudai Gázgyárba, ahol előbb laboránsként, majd segédművezetőként, később művezetőként dolgozott. 1953-ban gőzkazánfűtő, '54-ben gőzgépkezelő, '60-ban víz- és csatornamű kezelő képesítést szerzett. A Gázgyárból ment aztán nyugdíjba 1972-ben, bár egészen a haláláig még ezután is folytatta a munkát. A '60-as években a gyár saját folyóiratában, a *Gázláng – A munka vörös zászló érdemrenddel kitüntetett Fővárosi Gázművek ipari lapja*. c. újságban jelentette meg verseit, legtöbbször „Vox Humana” jelige alatt.

Az ital és a nők iránti vonzalma megterhelte Csikós kapcsolatait. A hadifogság utáni kicsapongó életvitele miatt 1952-ben elvált tőle a felesége. '54-ben elvette a nála 22 évvel idősebb özvegyasszonyt, Miriovszky Annát (1890-1976). A gyár dolgozóiként a Gázgyári lakótelepen éltek. 22 év házasság után Anna 1976-ban elhunyt, két évre rá Attila harmadjára is megnősült: elvett egy nyugdíjas klubban megismert idős kiskunhalasi nőt,

Ternyák Erzsébetet (?-?). Több, inkább drámainak szánt öngyilkossági kísérlet után egy veszekedés alkalmával sósavat ivott, sérüléseibe 1983. szeptember 1-jén belehalt. A Farkasréti temetőben lett eltemetve, de hamvait 2002-ben áthelyezték a Tolnai temetőbe.

Közel 1600 versen kívül öt színdarabot, egy elbeszélő költeményt, számos dalszöveget is írt. Egyetlen kiadott kötete mellett 48 írása dokumentáltan megjelent valamely folyóiratban. Néhány költeményét rendezvényeken is elszavalták. Munkái nagy részét saját maga számára kötetekbe rendezte, de életműve mindeddig nem került kiadásra.

Tartalom

Előszó a sorozathoz	5
Donmenti dalok	13
Sejtések gyötörnek	57
Hol vagytok, könnyek?.....	91
A szerzőről.....	143

Versmutató

1942 karácsonyára	28
A Don partján már hulldogál a hó.....	16
A magyar határnál.....	48
A márciusok köteleznek	86
A vén Kaszás majálisán	60
Állj és sikolts.....	109
Anyám levele	20
Anyám mosolya	88
Árulók.....	108
Az élet csak egy pillanat.....	42
Az utolsó háború.....	125
Babiloni tragédia.....	96
Bajtársi tanács.....	47
Balog honvéd pipája.....	35
Beszéljetek, szóljatok	78
Billen a mérleg.....	120
Csak azt szeressed, ami magyar.....	69
Csatából jöttem	115
Csodajáték.....	110
Csorda	114
Dal a Don partján.....	44
Diadalszekér	83
E földet csak szeretni lehet	84
Egy Don-parti temetőnél	25
Egy honvéd fejfájára	76
Egy magyar testvéremhez	26
Éljen, éljen	132
Előre, pajtásaim	130
Emlék	116
Emlékezés Mohácsra	118
Gyere pajtás.....	50
Ha visszatérek	103
Három hős.....	64
Haza vágyom.....	34
Hazám oltárára.....	54

Higgyetek.....	68
Hol vagytok, könnyek?	95
Hősök emlékére.....	24
Husadik század	126
Ima.....	38
Írjál, anyám!	18
Jó volna tudni.....	131
Kalendárium.....	133
Karácsony este otthon jártam.....	30
Karácsonyi emlék	62
Katonák.....	77
Ki volt a bűnös?.....	75
Kis Országocskám.....	119
Kukacok egymás között	79
Lehullt egy csillag.....	90
Lidérces éjjel.....	98
Magyar asszony vagy.....	39
Magyar fajta	67
Magyar honvédek.	56
Magyar sírkert.....	124
Magyarország az én hazám	66
Mákos tészta.....	102
Még néhány mécs világít	82
Memento mori.....	73
Mikor hazatérek.....	46
Minden szavam.....	71
Most az ünnepek kísértenek	140
Nem kell a háború.....	128
Nem vádollak, Hazám!	51
Oroszország földjén.....	45
Ősöm jussa	70
Parádé a mezőn.....	59
Régi magyar akarás	63
Rémek éjtszakáján	72
Roham előtt.....	15
Sejtések gyötörnek.....	43
Szenvedők.....	100
Szép magyar jajjal.....	80

Te: az ember.....	112
Temetés.....	99
Testamentom.	32
Tudod, mi az	107
Utolsó duhajkodás.....	106
Utolsó kiáltás.....	122
Utolsó vonat.....	139
Üzen az otthon	40
Üzenet a harctérről.....	22
Van-e vádoló hang?.....	52
Vége a meséknek	61
Végítélet	74
Vén bakancsos meg a fia	104
Verdikt.....	105
Vérző magyar márciusban.....	81
Vésszel telt évszázad	121